

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 15:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—

DECEMBER 9/10 · 88

När vi fingo guldbrällopsmyntet.

Köplående utanför riksbanken.

Utväxlingen av jubileumstvärkronan 1907 började i höstruset 1907 – den var flera månader försenad. "Ledighetskommittén" skaffade sig extraförtjänst genom att växla till sig sina två exemplar och sedan sälja dem till överkurs längre bak i kön. Reprofoto Kungl Myntkabinettet.

Vikingamynt i Örebro Läns Museum	sid 244
Medaljer från Australien	sid 246
Svenska utmärkelsetecken (1)	sid 250
O Montelii numismatiska författarskap	sid 251
Fattigbricka från Adolf Fredrik	sid 254
En kunglig samling av ryska mynt	sid 256

HÖGA PRISER PÅ MYNTHUSETS HÖSTAUKTION

*Gustav Vasa,
daler 1534
170 000:-*

*Fredrik I
1/2 daler SM 1748
Ljusnedal 24 200:-*

*6 daler KM 1746
45 100:-*

*Tapperhetsmedalj för
slaget vid Poltava 1709
(Silver) 25 300:-*

Inlämning pågår nu till vårens kvalitetsauktion.
Bättre mynt, medaljer och sedlar från hela
världen emottages. Förmånliga inlämningsvillkor!

**MYNT
HUSET**

Biblioteksgatan 5, STOCKHOLM — Postadress: Box 7049, 103 86 STOCKHOLM
Telefon: (08) 20 51 81, 20 60 52.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

ORGAN FÖR SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-667 55 98
(tisdag - fredag kl 10.00 - 13.00)
Svensk Numismatisk Tidskrift:
Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken
SNT utkommer den 1
i månaderna februari - maj och
september - december
Prenumeration: helår 100:—

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wiséhn

REDAKTION

Hans Franzén
Madeleine Greijer
(program, föreningar,
aktuella auktioner)
Kjell Holmberg (annonsering)
Manuskriptgranskning:
Lars O. Lagerqvist
Redaktionssekreterare:
Margareta Klasén
(adress och telefon se ovan!)

ANNONSER

Bokning

Tel 0292-303 45 kvällstid o helger

Annonspriser:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:—
2:a omslagssida	1 450:—
omslaget 4:e sida	1 800:—
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:—
2/3 sida (99×214 mm)	850:—
1/2 sida (151×105 mm)	650:—
1/3 sida (47×214 mm)	450:—
1/4 sida (72×105 mm)	350:—
1/6 sida (47×105 mm)	250:—
1/12 sida (47×50 mm)	150:—

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden
före utgivning
Heloriginalt manus och
gärna skiss.
Sändes till SNT,
adress enl ovan.

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

Tryck:
Masterprint Sätterier & Tryckeri AB
ISSN 0283-071X

Höstprogrammet 1988

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhammsgatan 50 A (Riksantikvarieämbetets lokaler, tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet).

December 12 Den sedvanliga julfesten

Vårprogrammet 1989

Januari	18	Elsa Lindberger berättar om den första vikingatida myntningen i York och visar bilder från utgrävningen.
Februari	21	Lars O. Lagerqvist talar om fientliga medaljer.
Mars	16	Program meddelas senare.
April	12	Carl-Axel Lindblom berättar om mynthandlare under 1940-talet.

OBS! Anteckna dessa datum i Din almanacka, särskilt jan/feb 1989. Tidsningen utkommer med sitt nästa nr i början av februari, *irte* i januari!

Prenumeration på Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Om Du är medlem i SNF eller till NNU ansluten förening kan Du prenumerera på denna intressanta, populärt avfattade tidskrift, som innehåller artiklar på danska, norska eller svenska, myntsamlarnytt, recensioner samt auktionslistor från de danska och norska föreningarna (endast medlemmar i till Nordisk Numismatisk Union anslutna föreningar kan lämna anbud). Tidskriften, som redigeras i Köpenhamn, utkommer med 8 nr om året.

För våra medlemmar åtar sig Svenska Numismatiska Föreningen att ordna prenumerationen, för närvarande 65 kr om året. Sätt in beloppet på SNF:s postgiro 15 00 07-3 och skriv "NNU" på talongen.

Om Du vill ha provexemplar ring kansliet 08-667 55 98 (vardagar tisd-fred 10.00-13) eller skriv till Östermalmsgatan 81, 114 50 Stockholm.

SNF:s kansli

har postadress:

Östermalmsgatan 81, 2 trög,
114 50 Stockholm.
Telefontid tisdag - fredag 10 - 13,
tel 08-667 55 98.

Besökstid 10.30 - 13

Semesterstängt:

midssommar - 1 sept samt jul- och
nyårshelgerna.

Mera nytt

se sid 263 och 270

Register Myntkontakt 1972-1982

finns ännu att köpa på SNF:s kansli
eller beställas pr post eller telefon
08/667 55 98 tisd-fred 10-13. Pris
endast 75:— (+ porto). Ombärlig
för alla intresserade numismatiker,
som vill gå tillbaka till någon tidigare
värdefull artikel i vår tidskrift — men
inte kommer ihåg var den stod.

Kansliet

**GOD JUL
och
GOTT NYTT ÅR**

Ett intressant vikingamynt i Örebro Läns Museum eller Vad kraxar korpen?

Av Rolf Alstertun

I en monter på Örebro Läns Museums trevligt ordnade forntidsavdelning är ett mycket intressant och sällsynt vikingatida silvermynt exponerat. (Fig 1) Det är en penning slagen i York (vikingarnas Jorvik) för en norsk vikingakung vid namn Anlaf (Olaf) Gudfredsson. Denne regerade i Northumberland åren 939–941. Myntet har på åtsidan bilden av en korp med utbredda vingar och inskriften ANLAF CVNVNC (OLAF KONUNG) och ingår såsom ett av de alla märkliga föremålen i den så kallade Eketorpskatten. Denna påträffades år 1955 under höstplöjning i Eketorp i Edsbergs socken (nu inom Örebro kommun) och är det femte vikingatida skattfyndet i Närke. Skatten, vars vikt uppgår till nära 1,2 kilo, består huvudsakligen av silversmycken och smyckefragment, men den innehåller även 5 västerländska silvermynt samt 5 hela och 249 bitar av arabiska dirhomer från tiden 743/44–953/54.

Av mynten är den ovan omtalade Yorkpenningen väl värd att titta litet närmare på. Av de cirka 40.000 engelska vikingatida mynt som hittats i vårt land tillhör endast någon promille 800-talet och 900-talets första hälft. Först senare kan vi tala om en kontinuerlig myntimport tack vare de så kallade danagälderna. Yorkmyntet i Eketorpskatten är det enda av denna typ som hittills påträffats i Sverige. För övrigt är högst ett trettiotal exemplar kända allt som allt. De flesta härstammar från fynd på de brittiska öarna, men två mynt har även hittats i Danmark. Ett slutligen har enligt min mening en speciellt fantasieggande proveniens. Det påträffades år 1883 under utgrävningar på Forum Romanum i Rom, inlindat i ett tygstycke tillsammans med över 800 andra anglosaxiska mynt. Skatten hade gömts undan omkring år 946, sannolikt av någon tämligen välbeställd engelsk pilgrim som sedan gått ett okänt öde till mötes bland stadens lockelser och faror.

Så åter till penningen i montern på Örebro Läns Museum (fig 1). Åtsidan visar alltså bilden av en korp med utbredda vingar. Givetvis har vi här att

Fig 1. Penning slagen i York för Olaf Gudfredsson. Fynd från Eketorp, Närke. Förstorad ca 2:1. Foto: ATA. a. åtsidan b. frånsidan.

Fig 2. Penning slagen i York omkring år 920. Privat ägo. Foto: ATA. Åtsidan SCI PETRI MO (något upplöst stil) i två rader skilda av ett svärd. Frånsidan Hammare i mittfältet. Förvirrad omskrift.

göra med Odins korp, och att vingarna är utbredda har sin alldeles särskilda betydelse. Men mera om detta längre fram. För oss nordbor är också inskriftens ordval av speciellt intresse. Man har i titeln använt det nordiska ordet CVNVNC (konung) i stället för det latinska och annars helt dominerande REX. Frånsidan har i mittfältet ett litet kors och omskriften ADELFERD MINETR. Myntmästare är en viss Adelferd som vid Olaf Gudfredssons intåg i York omedelbart blev anställd av denne. Tidigare hade han varit myntmästare hos vikingarnas främste motståndare, den engelske kungen Ethelstan som avlidit tidigare samma år.

Att på ett och samma mynt blanda två så motsatta element som den hedniska korpen och det kristna korset kan för oss verka egendomligt, men detta fall är ingen isolerad företeelse vad beträffar det dåtida York. Vid sidan av mynt med rent kristna symboler slogs och cirkulerade tex mynt med skyddshelgonet Sankt Petri namn och ett vikingasvärd på ena sidan samt Tors hammare på den andra (fig 2).

Säkerligen bör vi betrakta denna blandning av hedniskt och kristet på mynten såsom en avspeglning av samma förhållande i det dagliga livet. Här gjordes av allt att döma inte någon större skillnad på kristet och hedniskt — det var troligen helt andra och mera materialistiska och krassa faktorer som räknades i den sjudande handels- och hantverksstaden York. Man har beräknat stadens befolkning vid denna tid till omkring 30.000 varav många danskar och danskättlingar. Därmed skulle det vara en av dåtidens största handelsstäder i Västeuropa och tävla med London om rangen av den största staden i Britannien. Läget på en landtunga mellan floden Ouse och en av dess bifloder var också strategiskt förträffligt och lättförsvaret. Hit kom köpmän från när och fjärran, särskilt från Danmark, och de skatter, tullar och avgifter dessa betalade bidrog i hög grad till stadens blomstring. Det är därför förståeligt att mången vikingahövding med vida vyer begärligt sneglade mot kungatronen i York. Staden var också i nordbornas händer i olika omgångar mellan åren 867 och 954,

då den siste vikingakungen fördrevs och York slutgiltigt inlemmades i det engelska riket.

En i raden av vikingakungar i York var som inledningsvis nämnts år 939–941 myntherren till vårt mynt, Olaf Gudfredsson. Denne var av norsk-irisk härstamning och född i den av norska vikingar grundade staden Dublin. Hans fader Gudfred hade år 927 gjort ett försök att överta kungatronen i York efter sin just avlidne broder Sihtric Caoh (Sigtrygg den enögde) men fördrivits av den engelske kungen Ethelstan och tvingats återvända hem med oförrättat ärende. Vid Gudfreds död år 934 var sonen Olaf hans medregent i Dublin och övertog efter faderns död ensam ledningen.

Tanken på att återupprätta den ur handelsstrategisk synpunkt så betydelsefulla Dublin–York-axeln synes ha varit den stora ledstjärnan i Olaf Gudfredssons politiska agerande. Det var av vital ekonomisk betydelse för Dublin och andra irländska handelscentra att få en stödjepunkt som vette mot Europas framsida, något som en titt på kartan lätt övertygar oss om. Dessa planer skulle emellertid inte komma att realiseras förrän efter Ethelstans död år 939.

Två år tidigare hade Olaf dock gjort ett försök att i koalition med kung Konstantin av Skottland och med hjälp av de förenade nordborna från Northumberland, Orkneyöarna och Irland kasta den engelske kungen ur sadeln och driva honom söderut — ett försök som ändade med den förenade vikingahärens katastrofala nederlag vid Brunanburgh år 937. Den anglosaxiska krönikan beskriver striden i skakande ordalag och omtalar att slagfältet så småningom färgades alldeles rött av de fallnas blod. I poesi och folkminne skulle slaget vid Brunanburgh ihågkommas som det dittills blodigaste i Englands historia. Krönikan berättar att fem unga kungar stupade i striden. Olaf Gudfredsson själv lyckades undkomma och fly hem till Dublin med en spillra av sin här, men sju av hans jarlar blev kvar på slagfältet. Ethelstans ställning var säkrare än någonsin. Var Brunanburgh låg vet man numera inte alls. Lokaliseringen är helt bortglömd, och längre än till gissningar har forskarna ännu inte nått. Påpekas bör kanske att vikingar ingick även i den segrande engelska hären, däribland den isländske kraftkarlen och skalden Egil Skallagrims-

son.

Men lyckan växlar som bekant. Endast två år efter sin stora seger vid Brunanburgh avled Kung Ethelstan år 939. Så snart nyheten om hans död nådde Dublin såg Olaf Gudfredsson sin chans att bemäktiga sig tronen i York. Och denna gång lyckades han, delvis beroende på interna stridigheter bland engelsmännen efter Ethelstans död.

Olaf Gudfredssons två år vid makten i Northumberland var militärt mycket framgångsrika. Engelsmännen trängdes söderut, och år 940 tvingades kung Ethelstans bror och efterträdare Edmund till ett förödmjukande fördrag som gav Olaf de så kallade "Five Boroughs", de fem befästa städerna Derby, Leicester, Lincoln, Nottingham och Stamford. Därmed behärskade Olaf i praktiken mellersta England. Med ryggen sålunda säkrad vände han nu blickarna norrut mot det skotska låglandet, men hans plötsliga död år 941 omintetgjorde det planerade invasionsförsöket. Ingen fanns som på allvar kunde axla Olaf Gudfredssons fallna mantel, och inom tre år var sagan all för det norsk-iriska väldet i York. Att denna utveckling kanske inte var helt ovälkommen ens för den danska befolkningen antyder en samtida engelsk källa som påstår, att kung Edmund vid sin återkomst hälsades som en befriare. Utan tvekan hade de fredliga näringarna blivit lidande under den krigiska Dublindynastins oroliga tid vid makten.

Låt oss så till sist dröja litet vid åtsidans intressanta korpbild. Det är utan tvivel Odins fågel vi här har att göra med — eller kanske snarare Odin själv, valplatsens och stridslyckans gud. Han kallades ibland med en omskrivning Hrafnagud eller Korpud. Enligt myten hade han ju också två korpar, Hugin och Munin, som ständiga följeslagare och kunskapare. En annan benämning på Odin var Gengångardrotten, de dödas gud, och han förknippades med den asätande korpen som så regelbundet infann sig på krigsskådeplatsen. I den fornnordiska föreställningsvärlden var korpen kampens och stridens fågel som släckte sin törst med de fallnas blod. Därför tog man varsel av korpen före striden, och genom att avbilda en korp på sitt stridsbanér ville man tillförsäkra sig krigslycka. Av detta korpbanér trodde man sig kunna utläsa hur striden skulle utfalla. Slokade det så att korpen

hängde med huvud och vingar skulle det bli nederlag. Om korpen däremot reste sitt huvud och flaxade med vingarna vädrade den seger.

Några sådana korpbanér blev mycket berömda, främst bland dem Ragnar Lodbroks "Landöda," som enligt traditionen hade vävts av hans döttrar. Den anglosaxiska krönikan för år 878 berättar om just detta banér. Ubbe, en av Ragnar Lodbroks söner, hade detta år kommit till Devon med 23 skepp men i strid stupat tillsammans med 840 av sina män. Vid detta tillfälle erövrade engelsmännen enligt krönikan vikingarnas banér, "som de kallade Korpen." Rörande Korpens förmåga att varsla om stridsutgången säger en annan engelsk krönika, att den flaxade med vingarna före en seger och slokade med dem före ett nederlag. Krönikan tillägger: "Och detta har ofta bevisats." Det torde sålunda inte vara någon tillfällighet att korpen på Olaf Gudfredssons mynt är avbildade med *utbredda* vingar — men så blev ju Olaf också militärt mycket framgångsrik.

Ett annat korpbanér kallades "Raven-land-eyde" och hängde länge i Mariakyrkan(!) i York. Det hade tillhört jarlen Sigurd Digre av Northumberland och fanns kvar i många år efter dennes död.

Ännu ett korpbanér figurerade i slaget vid Ashingdon år 1016, då två rivaler med anspråk på den engelska tronen möttes i en avgörande drabbning. De båda tronpretendenterna var den nyligen avlidne engelske kungen Ethelred II:s son Edmund Järnsida och den danske kungasonen Knut, Sven Tveskäggss son. Knut hade vid faderns plötsliga död år 1014 av vikingafloppen utropats till dennes efterträdare på den engelska tronen men kort därefter fördrivits ur landet. Före striden lär Knuts överbefälhavare Torkel Höge ha ropat till sina män: "Titta på korpen, karlar! Så ivrig den är! Så med oss är det ingen nöd, om vi bara kämpar som män!" Danskarna segrade också i korpens tecken.

I folkmedvetandet har korpen behållit sin plats genom århundradena. Av allmogen i vissa delar av vårt land betraktades den ännu för inte så länge sedan som helig, och att ofreda eller döda en korp ansågs bringa olycka. Korpen var fortfarande Odins fågel men räknades redan tidigt under medeltiden till Djävulens anhang. Genom de kristna prästernas envetna propa-

ganda mot allt hedniskt hade Odin och Hin håle blivit synonyma begrepp. Tron att korpen tillhörde Den onde var för övrigt allmän i hela Europa.

Tron på korpen som orakeldjur har överlevt långt in i våra dagar. Flög korpen skrikande över bondens hus-tak skulle någon på gården dö. Också denna uppfattning var utbredd i så gott som hela Europa. Men korpen varslade inte bara om död utan överhuvudtaget om alla slags olyckor. Hörs korpen ropa över gården, är någon olycka för handen (Närke). Vem har förresten inte åtminstone vid något tillfälle själv blivit kallad eller använt uttrycket "kraxande olyckskorp!"?

Korpen är som vi sett en fågel med mäktiga förbindelser och ett djur, som det inte är tillrådligt att stöta sig med. Den 20 maj 1975 gjorde sig dock Postverket skyldigt till en allvarlig kränkning. Denna dag gav man nämligen ut ett förstadsbrev med en stämpel, som avbildade Olaf Gudfreds-söns Yorkmynt med korpen på (fig 3). Och så långt är allt gott och väl. På stämpeln står det emellertid att det är en tjadertupp, och denna förolämpning att förväxla Odins korp med en hönsfågel ingav länge författaren de djupaste farhågor. Postverket tycks ju dock gå lysande, så även en olycks-korp kan tydligen vara ute i ogjort väder.

Källor och litteratur

Ph. Dixon, *Barbarian Europe*. Oxford 1976.

R.H.M. Dolley, *Viking Coins of the Danelaw and of Dublin*. Chatham 1965.

Densamme, *The Hiberno-Norse Coins in the British Museum*. London 1966.

Densamme, *The Coins of the Norwegians in England*. (Ännu ej publicerad artikel som författaren kort före sin död hade vänligheten att låta mig ta del av)

Från bergslag och bondebygd 1956. Örebro 1956.

J Graham-Campbell, *The Viking World*. London 1980.

J Graham-Campbell/D. Kidd, *The Vikings*. Norwich 1980.

Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid. Roskilde 1956-1978.

P Lauring, *Vikingerne*. Köpenhamn 1960.

M Magnusson, *Vikingarna i öst och väst*. Oslo 1981.

B Malmer, *Mynt och människor*.

Fig 3. Postverkets förstadsstämpel av den 20 maj 1975. Foto: Postmuseum.

Uddevalla 1968.

C-H Tillhagen, *Fåglarna i folktron*. Falköping 1978.

D Whitelock (Red), *English Historical Documents*, Volume I. London 1979.

Vikingatidens ABC. Borås 1981.

Vikingen. Göteborg 1967.

Vikingerne i England og hjemmet i Danmark. The Anglo-Danish Viking Project. Tunbridge Wells 1981.

D M Wilson, *The Northern World: The History and Heritage of Northern Europe AD 400-1000*. London 1980.

FRÅN KUNGLIGA MYNTKABINETTET

Medaljer från Australien

Australien har under jubileumsåret 1988 blivit mer och mer välbekant för den svenska publiken. Ett område, medaljkonsten, har dock inte varit känt utanför specialisternas trånga krets. Denna konstform fann sin väg från Europa till Australien i samband med världskriget. Liksom i Nordamerika har konstmedaljen införts till Australien av europeiska skulptörer

på flykt undan förtryck och orättvisor. Den särform som medaljen har i Australien är i åtminstone ett avseende avvikande från den europeiska. Den australiensiska medaljen förenar ofta konstmedaljens bästa egenskaper med en social funktion. Utställningen ger goda exempel på detta dubbla budskap.

Medaljkonsten i Australien är starkt förknippad med Andor och Michael Mészáros, far och son.

Andor Mészáros (1900-1972) var född i Budapest och utbildad till byggnadsingenjör i Wien. Hans tidigt väckta intresse för skulptur utvecklades under studier i Paris under 1920-talet på Académie Julian, där han var elev till bl a Csaky och efter sin hemkomst till Budapest till den välkände, ungerske skulptören och medaljkonstnären Ede Telcs. Andor Mészáros förenade olika verksamheter under 1930-talet, främst arkitektsysslor, med egen konstnärlig verksamhet.

Den tyska ockupationen av Österrike 1939 ledde till att Andor Mészáros emigrerade till Australien, där den samtida skulpturen befann sig i ett bedrövligt tillstånd. Hans intresse inriktades därför på skulptur och ett ökande antal uppdrag, bl a Georg V:s staty för sjukhuset i Sydney (1947), gav honom ett anseende under 1950-talet som en etablerad skulptör och hans medalj till 1956 års Olympiska Spel i Melbourne gjorde honom känd även som medaljkonstnär. Andor Mészáros tog avstånd såväl från sina samtida konstnärskamraters extrema modernism, som den romantiska naturalism som kännetecknade hans lärares Ede Telcs' konst. Han sökte en personlig mening i de konstnärliga uttrycken genom enkla, ofta abstrakta former, vilket han karaktäriserade med orden "ny realism", dock utan samband med den konstriktion som sedermera betecknats med samma term. Hans riktlinje var, som han uttryckte det: "att ingjuta i den samtida abstrakta stilen en mening genom att använda sig av huvudsakligen figurativa arbeten... en form som redan är naturtrogen, representativ, med ett formspråk som fortfarande är syntetiskt-abstrakt."

Medaljerna utgjorde en viktig del av Andor Mészáros' konstnärliga produktion. Under åren producerade han omkr 1 000 medaljer, som gav honom internationellt anseende. Han uppskattade den begränsning som medal-

Hans Furuhausen invigningstalar i Kungl Myntkabinettets medaljsal. Bakom honom museidirektör Lagerqvist, till vänster om denne utställningsansvarige Tamás Sárkány samt en representant för Australiens ambassad. Foto (liksom följande): Gunnel Jansson, Raå

Medaljförteckning och medaljer studeras framför "pyramidmontrarna", som ursprungligen tillverkades till FIDEM-utställningen 1985.

jens form utgör och jämförde förhållandet mellan medalj och skulptur med förhållandet mellan sonnett och poesi.

Michael Mészáros (1945 –) är född

i Melbourne. Liksom sin far har han studerat till arkitekt, men det är skulpturen och medaljen som dominerar hans verksamhet. Han utbildades under sin fars överinseende och gjorde

sitt första bidrag till en internationell medaljutställning 1961. Under sina första yrkesverksamma år samarbetade han med sin far. Efter att han fullbordat sina studier i arkitektur vid Melbourne's universitet 1968, erhöill han Churchill-stipendiet som möjliggjorde för honom att under en tid arbeta vid myntverket i Rom under Francesco Giannones ledning. Sedan dess har han producerat ett stort antal medaljer, bådepräglade och gjutna, bland de senaste ett antal, som han gjorde på uppdrag med anledning av Australiens 200-årsjubileum. Michael Meszaros är nu den mest framstående medaljkonstnären i Australien. Hans inställning till denna konstart kan sammanfattas i följande ord: "Medaljen är kanske den mest koncentrerade formen av konst. Oavsett om medaljen utförs på uppdrag eller på eget initiativ, måste varje ämne nedbrytas till sina grundelement både i filosofisk och konstnärlig mening".

Utställningen öppnades den 30 september av ledamoten av Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museers verksamhetsstyrelse, fil dr Hans Furu-

hagen, som därvid yttrade följande:

"Myntkabinettet är ett av Sveriges äldsta museer. Trots alla sina pengar är det också ett av landets fattigaste. Det är en av paradoxerna med Myntkabinettet. Det är paradoxalt nog också så, att detta fattiga museum är ett av de mest åtråvärda. Därför måste Myntkabinettet ständigt förbättra sitt stöldvärn med raffinerade säkerhetsanordningar, som man egentligen inte kan betala med sina pengar.

Men den kanske största paradoxen är att detta museum och dess beundransvärda personal ändå envisas med att varje år återkomma med nya utställningar, som vittnar om en aldrig sinande kunskap och fantasi.

Men även i skymningens vemod finns ett hopp om gryningens ljus. Vid horisonten kan vi ana konturerna av ett ekonomi-museum med Myntkabinettet som självklar bas. Även detta kan synas vara en paradox, i en tid då själva penningen tycks vara en historisk relik, och då de flesta penningstransaktioner sker genom datorernas överföringar av siffror mellan olika konton, utanför den enskildes kontroll. Men om Myntkabinettet vill vara ett museum i tiden, är det enligt min mening en utveckling åt rätt håll. Men – och detta är ett viktigt men – en utveckling av Myntkabinettet till ett Ekonomins Museum får inte bortskymma det faktum att detta Sveriges numismatiska centrum också är ett konstmuseum, med mynt- och medaljkonsten som sitt andra ansvarsområde. Mynt- och medaljkonsten är verkligen en särpräglad konstart – om uttrycket tillåts. Ett fält där skulptörer och gravörer har mötts i ständigt nya försök att lösa cirkelns kvadratur. I tvåusenfemhundra år har världens konstnärer antagit utmaningen: att fylla den runda ytan med en bild som är adekvat, konkret och pregnant, och som trots sin litenhet måste ge plats för ett budskap, ett budskap som därför måste uttryckas med symboler, dessa bildspråkets egna förkortningar.

Den utställning som Myntkabinettet öppnar idag, bär verkligen syn för saken. Den vill på sitt språkslösa sätt ansluta till Australiens jubileumsår. Australien är en ung nation, dess kultur- och konstliv har formats av kolonialmakten och av de europeiska invandrarna, som kommit från många länder. Det är europeiska konstnärer på flykt undan förtrycket i hemlandet, som skapat den australiska medalj-

"Hair" 1972 av Michael Mészáros. Gjuten i brons, 113 mm diameter. Foto G. Hildebrand, Raå.

konsten, främst den ungerska konstnärsfamiljen Mészáros. Det är ett urval av Andor och Michael Mészáros' arbeten som nu visas fram av Myntkabinettet, som därmed också demonstrerar sin omfattande, internationella verksamhet.

Just Michael Mészáros har formulerat den kanske bästa beskrivningen av mynt- och medaljkonsten: "Medaljen är kanske den mest koncentrerade formen av konst".

Med dessa ord och med en önskan om en lycklig framtid för Myntkabinettet förklarar jag denna utställning invigd."

Utställningen kommer att förlängas in i december. Härintill några bilder från invigningen.

Tamás Sárkány

**BLI MEDLEM I SNF -
GOD SERVICE UTLOVAS.
ANMÄLNINGS-
BLANKETT
TEL 08-667 55 98
tisd - fred 10-13.**

Kungl Myntkabinettet

Utställningar:

Ingång Narvavägen
(hörnet Linnégatan) 2 tr, Stockholm

Tillfälliga utställningar:

"Ur dolda gömmor"

förlängd till årets slut.

"Medaljer från Australien"

"Antika mynt med andra ögon"
visas under febr. på Ullinge
Vårdshus, Eksjö.

Ring i övrigt telefon 08-783 94 00
för programinformation.

Museet:

Tisdag - söndag 11 - 16

Måndag stängt

Besöksid: tisdag 13 - 16

ingång Narvavägen

Besöksadress

(efter överenskommelse om tid
per telefon): Storgatan 41

Postadress:

Box 5405, 114 84 Stockholm

Tel: 08-783 94 00

Amiralen Sundevalls gåva till läroverket i Nyköping

Under 1800-talet fanns det många läroverkssamlingar som innehöll avsevärda mängder mynt och medaljer. Tillsammans med de övriga föremålen i läroverkens ägo utgjorde dessa samlingar föregångarna till läns- och stadsmuseerna. Deras roll i de svenska museernas framväxt och historia har knappast ordentligt utretts. Ett flertal läroverk lät med tiden utge tryckta förteckningar över sina myntsamlingar, tex Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Nyköping och Strängnäs. I förorden finns ofta uppgifter kring tillkomsten av myntsamlingen, myntfynd samt något om de personer som med gåvor bidragit till att utöka läroverkets historiska samlingar. Här presenteras en av de som skänkt mynt till Högre allmänna läroverket i Nyköping.

I läroverkets årsredogörelse för 1860-61 omtalas bl a att läroverket då ägde 160 europeiska, 2 amerikanska och 4 asiatiska mynt från tiden efter år 1500 (de flesta av dessa kom ur Strängnäs läroverks duplettsamling). Förutom dessa mynt fanns där ett hundratal, mest antika mynt, som erhöles som gåva av konteramiralen i preussisk tjänst Henrik Ludvig Sundevall. Denne föddes 1814 på Högestad i Skåne. Efter avlagd sjöofficersexamen i Karlskrona 1835 tjänstgjorde han som matros på olika handelsfartyg. En tid var han underofficer på ett amerikanskt örlogsfartyg. Sundevall återvände till svensk tjänst 1840 och kom bl a att delta i den sk Oxehufvudska expeditionen till Buenos Aires. Därefter var han en tid chef på postjakten mellan Ystad och Stralsund; 1845-47 var han i engelsk örlogstjänst; 1847 premiärlöjtnant vid svenska flottan och 1852 inträdde han i preussisk tjänst som korvettkapten. I den preussiska flottan kom han att medverka i utbildningen av den nydanade sjömanskåren - resultatet av denna utbildning fick världen senare skåda under 1900-talets två världskrig. För Sundevall gick karriären nu snabbt och 1863 utnämndes han till konteramiral. Samma år tog han avsked från den preussiska tjänsten och återvände till Sverige. Amiral Sundevall avled i Karlskrona 1884.

Henrik Ludvig Sundevall som preussisk amiral. Foto Kungliga Biblioteket.

Hade denne äventyrlige man tid att samla mynt? Svar på den frågan finns knappast. Vi vet ingenting om Sundevalls numismatiska intressen, men troligen kände han ändå för antika mynt. Annars skulle han inte ha köpt dem. Det är även oklart varför han skänkte sina mynt till just Nyköpings läroverk.

Utgångspunkten till denna notis är KG Grandinsons artikel *Nyköpings högre allmänna mynt- och medaljsamling*. Högre Allmänna Läroverket i Nyköping 1922-1923, Nyköping 1923.

KG Grandinson var 1892-1903 sekreterare i Närkes Fornminnesförening och 1902-1914 rektor vid Nyköpings högre allmänna läroverk.

Ian Wiséhn

**BEGÄR FÖRTECKNING
ÖVER LITTERATUR TILL SALU
HOS SNFI
SKRIV eller RING 08-667 55 98**

LUNDS MYNTHANDEL
KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR
MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR
GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Lostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

Svenska utmärkelsetecken (1)

Av Leif Pålsson

Såsom angavs i min artikel "Svenska officiella belöningsmedaljer" i *SN* nr 1/1987 var avsikten att i den planerade handboken *Europas ordnar i färg* komplettera dr E. E. Arens material i 1938 års handbok, även med ett urval "halvofficiella" medaljer (motsv.). Materialet kommer i stället att publiceras i en artikelserie, dock ej regelbundet, i *Svensk Numismatisk Tidskrift* med början i detta nummer.

Kungliga minnestecken

Utöver nedan beskrivna ha även förekommit *Minnestecknet till kronprins Gustaf Adolfs faddrar* (1778) och *Konung Oscar II:s jubileumsminnestecken* (1897), *Kronprins Gustafs och Kronprinsessan Victorias silverbröllopsmedalj* (1906) och *Konung Oscar II:s och Drottning Sophias guldbrällöpsminnestecken* (1907).

Konung Gustaf V:s 70-årsjubileumsminnestecken, GV:sJmt, instiftades i hovprotokoll 25 maj 1928 till konungens sjuttioårsdag 16 juni 1928 och har formen av en oval, under foderad, kunglig krona av gustavskronans typ. Mittpartiet är av ljusblå emalj med konungens spegelmonogram av guld, det hela omgivet av en vitemaljerad rand, på vilken läses i guldbokstäver 1858 16 JUNI 1928. Utanför denna rand finnes en smal, blåemaljerad list och utanför denna igen en bred förgylld kant. Frånsidan är slät. Dimensionerna äro 36×30 mm. Tecknet bäres i Serafimerordens ljusblå band.

Minnestecknet utdelades i ett antal av ca 950 till samma kategorier som de båda följande samt för insatser för 1928 års jubileumsinsamling (»till kräftsjukdomarnas bekämpande inom Sverige samt till befrämjande av det vetenskapliga studiet av dessa sjukdomar»).

Konung Gustaf V:s 90-årsjubileumsminnestecken, GV:sJmtII, instiftades i hovprotokoll 21 maj 1948 till konungens nittioårsdag 16 juni 1948. Det är utfört av förgylld silver i genombrutet arbete och visar konungens spegelmonogram i blankt arbete omgivet av en starkt stiliserad, oval, mattförgylld palmkrans under en delvis blank-, delvis mattförgylld ofoderad gustavskrona. På kronringens frånsida står dateringen 1858 16/6 1948. Tecknet, vars dimensioner äro 50×30 mm, bäres i Serafimerordens ljusblå band.

Gustaf V:s jubileumsminnestecken 1928, buret av dam (rosett). Livrustkammaren, foto G.S.

Gustaf V:s jubileumsminnestecken 1948. Livrustkammaren, foto G.S.

THÖRNSTRÖMS MYNT & SEDLAR AB

- Vi säljer bra svenska och utländska mynt till humana priser.
- Guldmynt för investering.
- Vi byter in 80 % silvermynt mot samlarmynt - högt inbytespris.
- Inlämningen till vårens myntauktion har börjat - ring för information

DROTTNINGGATAN 48
582 27 LINKÖPING
TEL. 013-13 54 65

Minnestecknet utdelades i ett antal av c:a 800 till den kungliga familjens medlemmar, hovstaterna m fl samt till dem, som gjort en berömvärd insats för 1948 års jubileumsinsamling (»till främjande av den svenska ungdomens frivilliga ideella verksamhet»).

Konung Gustaf VI Adolfs minnesmedalj, GVIA:sMM (officiellt GVIAmM), instiftades av H. M. Konungen i hovprotokoll 29 aug 1967 till sin 85-årsdag, 11 nov 1967, att tilldelas medlemmar av kungafamiljen, damer och herrar tjänstgörande vid de Kungl. och Furstliga staberna samt vid de kungliga slotten anställd tjänstpersonal m fl personer enligt en inom riksmarskalksämberet upprättad förteckning. Drygt 650 exemplar utdelades.

Minnesmedaljen är av mattoxiderat silver i 8:e storleken. Åtsidan är densamma som för »Hovmedaljen» i dess dåvarande form (se Konungens medalj i ett följande nr); frånsidan visar konungens namnchiffer i spegelmonogram och omgivet av årtalen »1882» och »1967». Den är krönt med kunglig krona och bäres i ljusblått band.

Gustaf VI Adolfs minnesmedalj.

Konung Gustaf V:s minnestecken, GV:sMt, instiftades av konung Gustaf VI Adolf i hovprotokoll 16 febr 1951 till åminnelse av framlidne konung Gustaf V att tilldelas personer tillhörande dennes tjänstgörande hovstat och stab samt i dennes tjänst anställd

personal vid de kungliga slotten m fl. Det tilldelades samma år inalles 303 personer.

Minnestecken är en silvermedalj i 8:e storleken. Dess åtsida är identisk med »Hovmedaljen» såsom den präglats sedan 1908 med omskriften GUSTAF V SVERIGES KONUNG; framsidan är slät. Det är krönt med en kunglig krona och bäres i svart band med silverspänne, varpå ingraverats *1858 GUSTAF V † 1950, i likhet med svenska riddarordnar på vänstra sidan av bröstet och efter tidigare förlänade kungliga minnestecken men framför riddarordenstecken.

Gustaf V:s minnestecken med silverspänne.

Oscar Montelius numismatiska författarskap

Av Ian Wiséhn

I samband med numismatiska studier är det av vikt att ha full kännedom om tillgänglig litteratur. Svårigheter uppstår när man söker uppgifter som trycktes för länge sedan och i skrifter som ofta är förbisedda. Saken blir inte lättare om författaren närmast är känd inom en annan vetenskapsgren. Detta gäller även en så pass känd person som den gamle riksantikvarien Oscar Montelius.

Gustaf Oscar Augustin Montelius

föddes i Stockholm 9 september 1843. På våren 1861 avlade han studentexamen i Uppsala och inskrev sig samma år vid universitetet, där han under hela sin studietid varje termin antecknat sig för åhörandet av föreläsningarna i historia. För övrigt bedrev han naturvetenskapliga studier. Inom kort övergick han dock till historia på heltid.

Redan så tidigt som 1863 blev Montelius med tanke på det stundande naturforskarmötet i Stockholm antagen som riksantikvariens Bror Emil Hildebrands biträde vid förevisandet och vården av samlingarna i Statens Historiska museum och Kungl Myntkabinettet. Redan året innan hade han börjat studera i samlingarna. Riksantikvariens son Hans Hildebrand hade erhållit anställning här 1862 och det verkar troligt att han påverkade sin far att även anta sin barndomsvän och studiekamrat Oscar Montelius. Att bli anställd som medhjälpare till Bror Emil Hildebrand får anses som en bedrift. Detta framkommer tydligt i ett brev från B E Hildebrand till den store danske numismatikern m m C J Thomsen 17 januari 1845:

Det bekymrar mig mycket, att jag ej funnit min efterträdare, icke ens en biträdare, som jag kan vara nöjd med. Våra upp växande lärda äro i allmänhet alltför moderna, för att riktigt vara i mitt tycke. Den gamla regeln: *Nemo nascitur artifex* (ingen är född skicklig) gäller ej mera. Nu börjar man med att vara mästare och slutar med att blifva klåpare (fusker).

Sin doktorsavhandling, *Från järnåldern* (1869), som behandlade ett arkeologiskt ämne, lade Montelius fram i historia, då arkeologin ännu ej var representerad som självständig disciplin. Avhandlingen innehåller en katalog över kronologiskt slutna föremålsfynd från järnåldern, vari även ingår mynt. Katalogen förebådar hans kommande huvudinriktning på kronologiska problem.

Oscar Montelius kom främst att arbeta med problem rörande bronsåldern. Han efterträdde Hans Hildebrand 1907 som riksantikvarie.

Denna tjänst innehade han fram till 1913. Med utnämningen till riksantikvarie följde titeln *garde des médailles*, d v s chef för Kungl Myntkabinettet. Montelius var den sista riksantikvariens som utnyttjade denna gamla fina titel. Efterträdaren Bernhard Salin undvek benämningen.

I sitt numismatiska författarskap vi-

sar Montelius framförallt att myntens historia även är av intresse för en renodlad arkeolog. Myntens användning vid datering av fornlämnelser och som en måttstock i den förhistoriska kronologien betonas ofta. Det är dock märkligt att denne arkeolog även var en av de första i Sverige (1915) som skrev om sedlarnas historia tillsammans med kollegan Hans Hildebrand. Totalt skrev Montelius närmare 400 böcker och artiklar i skilda ämnen som ett resultat av ett enormt kunnande, stor flit och avsaknad av senare tiders störande inslag som tex telefon (i början åtminstone), television, reglerad semester och arbetstid etc. När han vid 70 års ålder 1913 avgick från sitt ämbete, kunde han blicka tillbaka på ej mindre än 50 års oavbrutet arbete vid den institution vars chef han då varit under 7 år.

Oscar Montelius avled i Stockholm 4 november 1921.

Förteckning över skrifter med numismatisk anknytning skrivna av Oscar Montelius:

Från järnåldern, H. 1-2, Stockholm 1869. (Fyndförteckning)

Romerska fynd i svensk jord. 2. En myntskatt. *Ny Illustr. Tidn.*, Bd 6, 1870, s 283. (Sindarve, Hemse sn, Gotland)

Romerska och byzantinska mynt, funna i Sverige. (1-3). *K. Vitt. Akad. Månadsblad*, Årg 1, 1872, s 55-61, fig 30-31; s 73-76, fig 34; s 81-84, fig 35.

Ett fynd af frankiska mynt i Sverige. *K. Vitt. Akad. Månadsblad*, Årg 2, 1873, s 169-172, fig 54. (Kettilstorp, Önums sn, Västergötland)

Angelsaksiska mynt, funna i Småland. *K. Vitt. Akad. Månadsblad*, Årg 3, 1874, s 43-46. (Fänestad Norregården, Forsheda sn)

Kongl Myntkabinettets tillväxt under åren 1875 och 1876. *Num. Meddelanden* 4, 1877, s 80-83.

Kongl. Myntkabinettets tillväxt under år 1877. *Num. Meddelanden* 5, 1878, sid 83-86.

Bror Emil Hildebrand. *Ny Illustr. Tidn.*, Bd 20, 1884, s 331-332, 1 port.

Handeln i forna dagar med särskildt afseende på Skandinavien och tiden före Kristi födelse. 1-2. *Nord. Tidskr.*, 1908, s 295-327, 383-414, 83 fig.

Vår handel med Ryssland för tusen år sedan. *Sveriges allmänna exportför-*

Medalj över Oscar Montelius utförd av Gösta Carell 1947 som Svenska Fornminnesföreningens belöningsmedalj. Foto ATA.

ening 1867-1912. Stockholm 1912, s 38-39, 3 fig.

Kristusmonogrammen, deras uppkomst och ursprungliga betydelse. *Nord. Tidskr.*, 1913, s 1-20, 73 fig. Historisk öfversikt av de svenska sedlarnas utveckling. Bidrag till de svenska sedlarnas historia. 80 sid. Ingår i Hans Hildebrand, *Sedelsamlingen i Riksbankens myntkabinett*, Sthlm 1915.

Bror Emil Hildebrand. Riksantikvarie. Lefnadsteckningar öfver Kungl Svenska Vetenskapsakademiens ledamöter. 87 (1915), s 139-187.

(Föredrag om mynt och sedlar) Ref i *Rig*, Bd 1, 1918, s 173-178.

Mynt och sedlar, *Sveriges Riksbank 1668-1924*. Vol V, Stockholm 1931, sid 1-142 (en omarbetning och utvidgning av beskrivningen över sedelsamlingen i Riksbanken.)

Maharajans vikt i guld

I flera österländska kulturer förekommer bruket att årligen väga fursten för att kunna överlämna motsvarande vikt i guld till densamme. Detta bruk förekom tex hos Ismail-muslimerna och deras ledare Aga Khan. Vanligast sker denna vägning dock i Indien. Som ett exempel berättas här hur man gjorde i Travancore 1907.

Maharajan av Travancore, Rama Varma VI (1885-1924), som var hindu, höll mycket på sin religions föreskrifter. Månaden före ceremonien uppköptes för hans stats räkning en stor kvantitet rent guld, varav största delen utmyntades. Sedan maharajan skänkt en elefant till templet, gick han in i helgedomen och steg upp på en våg. Hans svärd och hans sköld lades på hans knän. I den andra vågskålen lades de nypräglade mynten av två prinsar, till dess maharajan lyftes upp i luften, under det att prästerna sjöng hymner ur Rig-Veda. Musik spelades och kanonskott avfyrades. De mynt, som använts i ceremonien, fördelades sedan bland 15.000 brahminer. *IW*

Svårbestämda polletter

I ett av Kungl. Myntkabinettets skåp med svenska polletter finns flera brickor med svårbestämda "polletter." Bland dessa föremål har vi utvalt 5 objekt som härmed presenteras en månghövad kunnig läsekrets. Finns det någon som kan bidra med kunskap kring någon eller några av dessa föremål? Svara gärna under red.:s adress!

Ian Wiséhn

Ensidig pollett med bokstäverna AHu (?) under en adlig krona. Nederst finns siffrorna 38 (1738?). Polletten är av koppar och har ett genomborrat hål.

Pollettliknande föremål eller beslag. Bildkomposition bestående av blomma, stjärna och fyrkant. Koppar.

Ensidig pollett med monogrammet GA under kunglig krona (Gustav IV Adolf?). Koppar.

**GYNNA
SNT:s
ANNONSÖRER**

Pollettliknande föremål (ompräglad 1 öre s.m., Fredrik I). Bockhuvud inom oval ring och åttkantig ram.

Pollettliknande föremål med anknytning till Riksbankens ständers bank. I mittpartiet moder Svea, sittande, bredvid lejon. Runt kanten texten: HINC * ROBUR * ET * SECURITAS *.

Från 12 December
finns jag i en affärslokal på

GREVTUREGATAN 15

Välkommen!

Prislista 15 utkommer i slutet
av november. Ring eller skriv
efter ett exemplar.

**INGEMAR WALLIN
MYNTHANDEL AB**

Postadress
Box 7317
103 90 Stockholm

Telefon
08-10 00 57
10 00 58

Många trevliga objekt utbjuds på
våra fyra myntauktioner per år

För endast 50:-(pg 654-4) skickar
vi 1989 års kataloger och Du
slipper gå miste om en enda
av dessa.

Nästa auktion 27 februari.

AUKTIONSVERKET
MYNT

AB STOCKHOLMS AUKTIONSVERK
Det äldsta i världen, grundat 1674.
Jakobsgatan 10, Box 16256, 103 25
Stockholm, Tel. 08-14 24 40.

Fattigbricka från Adolf Fredriks församling i Stockholm

Under början av 1700-talet rådde stor fattigdom i Sverige. Landet var drabbat av det stora nordiska kriget och pesten. Det blev av stor vikt för borgarna i städerna att tiggeriet hölls inom rimliga gränser. Det föreskrevs nu att gatutiggarna i Stockholm bl a borde nyttjas vid fabrikerna, varför fattigmedlen skulle stå under kommerskollegium. Tiggare från främmande orter drevs ut ur staden. Ett ganska delikat problem var att så många f d officerare från Karl XII:s forna armé gick omkring i Stockholm och tiggde pengar. När seklet gick mot sitt slut fanns det i Stockholm ca 4.550 tiggare (1796) på en folkmängd av något över 75.000. År 1807 hade antalet ökat till ca 8.000 fattiga utan att stadens befolkning i övrigt tilltagit.

Ett sedan länge utnyttjat sätt att komma tillrätta med tiggeriet var att utfärda tigarbrickor till sådana som ej kunde klara sin egen eller familjens försörjning genom eget arbete. Samma system fanns i landsbygdens socknar. Om man saknade fattigbricka fick man inte tigga och riskerade att kastas ut från socknen eller staden. För många blev detta tecken på den yttersta fattigdom en efterlängtat hjälp i nöden. Tigarbrickor utfärdades av kyrkans representanter (dessa kunde neka att utdela tigarbrickan om mottagaren var en dålig gudstjänstbesökare).

I Stockholms Stadsmuseum finns en fattigbricka från Adolf Fredriks Församlings Fattig- och Försörjningshus (SSM inv. nr 9319). Brickan är oval och försedd med ögla. Den är tillverkad av mässing och mäter 6,5 x 5,0 cm. Museet fick fattigbrickan 1946 från Københavns Bymuseum!

Sedan Adolf Fredriks församling (tidigare S:t Olofs församling) blivit skild från S:t Clara församling (dessa två församlingar hade sedan länge haft ett gemensamt fattighus) ingick båda 1793 en överenskommelse att de var för sig skulle underhålla och vårda sina fattiga.

Ett reglemente för Fattighusets förvaltning upprättades och stadsfästes av Kongl. Maj:t 17 september 1795. Året därpå inköpte församlingen en fastighet som skulle bli fattighus. Huset köptes för 4.000 Rdr B:co. Adres-

sen var Kammakaregatan 10 — nära Adolf Fredriks kyrka.

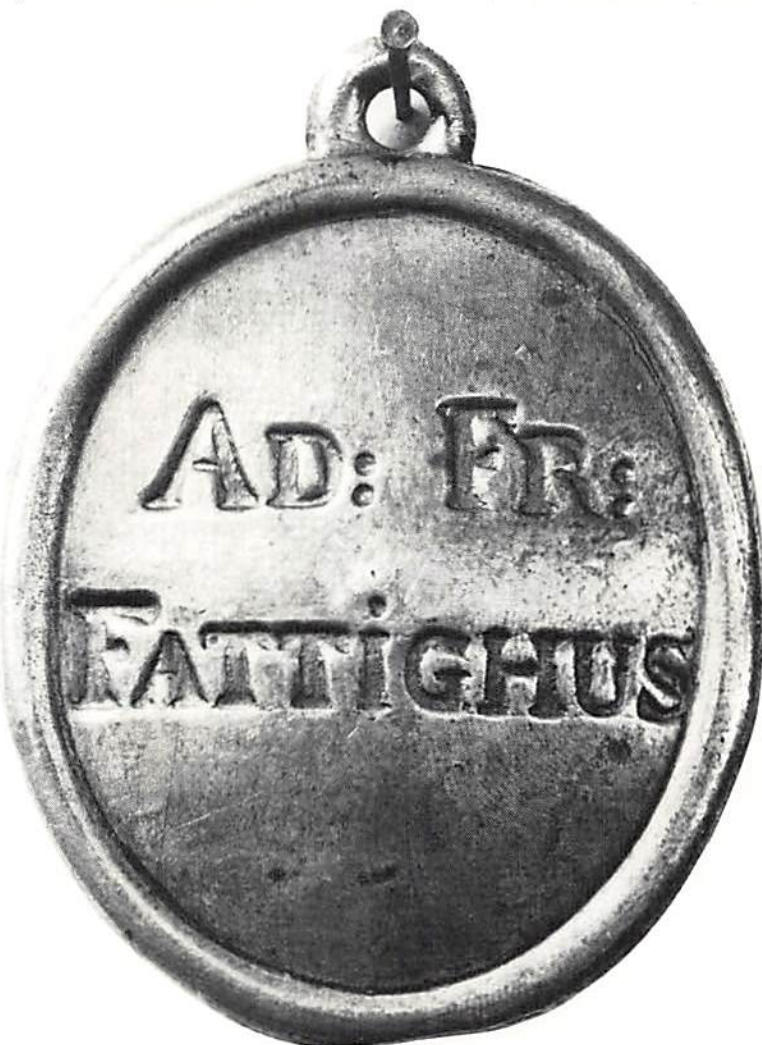
Fattighusets styrelse utgjordes av en Direktion som bestod av: kyrkoherden (självskriven ledamot), åtta "säkre och bofaste män" inom församlingen, nämligen 2 adelsmän (den ene av dessa skulle vara ordförande), 2 ståndspersoner och 4 borgare.

Vid inrättningen anställdes en "Kamererare och Redogörare" med en årlig lön på 300 Rdr B:co samt fria rum, ljus och ved. Det skulle även finnas en

läkare (han skulle också fungera som fattigläkare inom församlingen) som fick en lön av 233 Rdr 16 sk. Det omedelbara ansvaret för skötseln av fattighuset fick en vaktmästare med lön på 200 Rdr B:co jämte fria rum, ljus och ved. Till sist fanns det en "Markententerska", som ombesörjde mathållningen, emot en viss bestämd taxa.

Inom fattighuset fanns även en särskild *Försörjningsanstalt* som hade rum för både sjuka och friska. Denna anstalt skulle tjäna som tillflyktsort för fattiga och sjuka och husvillan av alla åldrar. Anstalten utrustade fattighjonen med fattigbrickan av mäs-sing.

I fattighuset underhölls år 1852 76 personer; dessutom fick under detta

Fattigbricka av mässing från Adolf Fredriks fattighus i Stockholm. Brickan är troligen tillverkad omkring 1800. Foto: Stockholms Stadsmuseum. Skala 2:1.

är obemedlade församlingsbor (som inte bodde i fattighuset) under olika perioder stöd till ett högsta antal av 193 och minsta 41 dagligen.

Ian Wiséhn

Litteratur:

Ferlin, P.R., Stockholms Stad, i juridiskt, administrativt, statistiskt och borgerligt hänseende. Handbok. Stockholm 1854, sid 8-10.
Wiséhn, I., Kring fattigbräcken från Nydala. Från myntkabinettet i Växjö, Kronobergsboken 1987, sid 241-247.

Carl Anton Ossbahrsex-libris

Bland svenska medaljforskare intar Carl Anton Ossbahr en hedrande särställning. År 1927 utkom hans posthumt utgivna arbete *Mynt och medaljer slagna för främmande makter i anledning af krig mot Sverige* som ett tillägg till BE Hildebrands tidigare arbeten. Kammarherre Ossbahr (1859-1925) var under många år intendent vid Livrustkammaren i Stockholm samtidigt som han under fritiden ägnade sig åt medaljstudier.

Under sin livstid sammanbragte Ossbahr ett både vackert och talrikt bibliotek i svensk historia, biografi, numismatik och topografi - sammanlagt ca 2 500 böcker. Han lät ombinda många böcker, både gammalt och nytt, i en bestämd karaktär för att lätt kunna igenkännas som böcker ur samma bibliotek. För att ytterligare poängtera detta beställde Ossbahr en teckning av den kände konstnären Carl Larsson. Denna teckning föreställde Ossbahr själv och trycktes i guld på bokens pärm. Resultatet blev en "guldmalja" på varje bok.

IW

FÖRKORTNINGAR som ofta återkommer i SNT

- Ant(ell) = Appelgren, T.G., och Tudeer, L. O. H.: Förteckning öfver Antellska myntsamlingen i Helsingfors svenska mynt. I-III. Helsingfors 1906-36.
 App(elgren) = Appelgren, T.G.: Gustav Vasas mynt. Stockholm 1933.
 Bo(nnier) = Beskrivning över Isidor Adolf Bonniers samling av Carl XI:s mynt, utgiven av Berta Holmberg. Stockholm 1931.
 Brenner = Brenner, E.: Thesaurus nummorum sueo-gothicorum... Stockholm 1691 (1:a upplagan, även i nytryck med kommentarer av N.L. Rasmusson och E. Nathorst-Böös) och 1731 (2:a upplagan, utg. av N. Keder).
 Bruun = Sammlung des Herrn L.E. Bruun, Kopenhagen: Schwedische Münzen. 1-2. Auktionskatalog A. Hess, Frankfurt a.M. 1914.
 Hild(ebrand) = Hildebrand, B.E.: Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer. 1-2. Stockholm 1874-75.
 Hy(ckert) = Hyckert, B.E., och Lilienberg, V.E.: Minnespenningar öfver enskilda svenska män och kvinnor. 1-2. NM XVII: 1-2. Stockholm 1905-17.
 KMK = Kungl. Myntkabinettet, statens museum för mynt-, medalj- och penninghistoria.
 Lindgren = Lindgren, T.: Sveriges mynt 1719-1776. Stockholm 1953.
 LL = Lagerqvist, L.O.: Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt. Stockholm 1970.
 NM = Numismatiska Meddelanden, utgivna av Svenska Numismatiska Föreningen. Vol. Iff. Stockholm 1874 ff.
 NNÄ = Nordisk Numismatisk Årsskrift. 1936 ff.
 NNUM = Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad. 1936 ff.
 Ossbahr = Ossbahr, C.A.: Mynt och medaljer slagna av främmande makter i anledning av krig mot Sverige. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Uppsala-Stockholm 1927.
 SB = Ahlström, B., Almer, Y. och Jonsson, K.: Sveriges besittningsmynt - Die Münzen der schwedischen Besitzungen - Coins of the Swedish Possessions. Stockholm 1980.
 SM = Ahlström, B., Almer, Y. och Hemmingsson, B.: Sveriges mynt 1521-1977. The Coinage of Sweden. Stockholm 1976.
 SNF = Svenska Numismatiska Föreningen
 Sti(ernstedt) = Stiernstedt, A.W.: Beskrifning öfver svenska kopparmynt och polletter. 1-2. Stockholm 1871-72.
 Th(ordeman) = Thordeman, B.: Sveriges medeltidsmynt. Nordisk Kultur XXIX, Stockholm 1936.
 T(ingström) = Tingström, B.: Svensk numismatisk uppslagsbok. Mynt i ord och bild 1521-1972. 3:e uppl. Stockholm 1972.
 W(ahlstedt) = Wahlstedt, A.: Minnespenningar över enskilda svenska män och kvinnor. I. Ny följd. Numismatiska Meddelanden XXIV. Stockholm 1925. Tredje följd. Numismatiska Meddelanden XXIX:1-2. Stockholm 1937-43.

**SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS
MEDLEMSNÅL
kan rekvireras från kansliet!
Pris: 20 kr + porto**

Ny chef i Berlin

Till chef för Myntkabinettet vid Staatliche Museen i Berlin (DDR), ett av världens största, har utnämnts Dr. Wolfgang Steguweit. Han var tidigare i 17 år chef för myntkabinettet i Gotha, där han mottagit många svenska besökare med största gästfrihet. Hans efterträdare i Gotha heter Matthias Bethge.

Till läsaren!

Tidningen utkommer nästa gång 1:a februari. Anteckna därför datum för januarimötet 1989 om Du bor i Stockholm eller har ärende dit.

En kunglig samling av ryska mynt och medaljer

Av Ian Wiséhn

Från Drottningholms slott överfördes till Statens Historiska museum och Kungl Myntkabinettet den 7 augusti 1863 ett antal "historiska föremål", böcker, pergamentsbrev, mynt, medaljer mm. Föremålen uppdelades av riksantikvarien Bror Emil Hildebrand i olika grupper:

I. Svenska Fornlemningar; II. Svenska Historiska Märkvärdigheter; III. Diverse; IV. Perme-bref Böcker, mm. (A. Svenska Pergaments-bref, B. Svenska äldre bref på Papper).

Under rubriken "Diverse" står följande:

Två små Kabinetts-skåp af mahoginy, innehållande:
17 större och mindre Ryska medaljer i guld
235 " " " i silver
II " " " i koppar
jemte afritningar och förteckningar, 28 stycken Silver-medaljer, slagna under Drottning Christinas tid. En liten låda, med medaljaftryck i bly. Fem små lådor med aftryck af Cameer. Ett kopparmynt om 1 3/4 tum diameter, som på ena sidan har Aristoteles, och på den andra Alexander slagne bröstbild.

Ovanstående uppgifter finns antecknade i de inventarietkataloger som tillhör Statens Historiska museum och Kungl Myntkabinettet. Hildebrand antecknar mera i detalj att kabinetts-skåpen har vardera nio lådor och att mynten och medaljerna kan indelas enligt följande:

	Guld	Silfv	Kpr
Ryska små mynt före Peter I	4	29	5
Ryska mynt från Peter I:s tid	—	21	—
Ryska mynt från Elisabeths	2	5	—
Ryska mynt från Katarina II	—	6	6
Summa	6	61	11
			Tills 78

Ryska Medaljer för			
Peter I	—	55	—
Peter II	—	2	—
Anna	—	5	—
Elisabeth	—	16	—
Katarina II	—	31	—
Privatmän	—	6	—
Summa	—	115	—

Minnespenningar öfver Ryska Regenter från Rurik till Elisabeth			
—	58	—	
			Tills 173

Hildebrand antecknar vidare om det övriga i samlingen samt något om omständigheterna kring denna:

Svenska Drottning Christinas i Rom slagna medaljer, 20 stora, 6 små, tillsammans 26.

Öfver de Ryska medaljerna finns förteckning på Ryska och Svenska språket, upprättade d 22 Juni 1777 af Ryssiske Kayserl Etats Rath Andreij von Nortow. En särskild katalog af densamme öfver mynten (med afritningar). Mynten lemnades åt "Herr Grefven af Gottland af Mynthuset, då han hedrade detsamma med sin närvaro år 1777 d 22 Juni i St: Petersburg". Dessa medaljer, likasom de Ryska mynten hade förmodl blifvit skänkta af Kejsarinnan Katarina II till Kon Gustaf III eller till Lovisa Ulrika. — Medaljerna och mynten vore prydligt inlagda i afpassade små rum i boten af de sammetsklädda lådorna. Några Ryska mynt saknas. Medaljerna finnas fullständiga efter katalogen och lådornas inredning. Drottning Christinas medaljer,

som ursprungligen varit 28 hade år 1811 d 6 Juni, enl qvitto af A Fornander blifvit af Ståthållaren Friherre Rålamb aflemnade "att förvaras bland den i Kongl Bibliotheket på Drottningholms befintliga Ryska myntsamlingen". Två af dessa Christinas medaljer hade år 1853 blifvit uttagna af Kronprinsen Carl (sedan Kon Carl XV), enligt hand qvitto. I samma qvitto upptagas äfven 8 guldmedaljer, 2 större, 6 mindre, hvilka blifvit "från Drottningholm aflemnade till Frimurare logen i Stockholm, rörande en gammal loge under Catharinas tid i St: Petersburg". De höra inte till ofvanstående Ryska samling, utan torde senare, likasom Drottning Christinas medaljer hafva blifvit lagda till samlingen.

I kanten finns följande antecknat: *De Svenska medaljerna inlagda eller utbytta mot de äldre exemplaren.* Mynten och medaljerna fick i Kungl Myntkabinettet inventarienummer 3121.

Två ryska medaljer som möjligen ingick i samlingen på Drottningholm. A. Kröningen av Peter den stores gemål Katarina 1724. Prägad silvermedalj utförd av konstnären B Klimmentoff. Iversen, J, Medaillen auf die Thaten Peter des grossen. S:t Petersburg 1872, sid 58, nr 2. B. Peter den stores död 1725. Prägad silvermedalj utförd av den kände medaljkonstnären P H Müller. Iversen, J, Medaillen auf die Thaten Peter des grossen. S:t Petersburg 1872, sid 62, nr 3. Foto: Gunnel Jansson 1987. Skala 1:1.

Förutom de numismatiska föremålen tillfördes de statliga samlingarna många kuriösa och spännande ting t ex en *tand af ett sjödjur, funnen år 1785, på toppen af Kinnekulle*; En *slipad bergkristall, vägande 2 1/4 lod (modell af briljanten Orloff i ryska kejsarspiran)*; En *kinesisk kompass utan magnet*; Ett *strutsägg med påskrifna verser till Drottning Lovisa Ulrica (text med guldförgyllda bokstäver: Du Kunga=maka=barn och mor, Som af så höga dygder strålar, Att bästa pensel illa målar, Hvad stort och dråpligt hos dig bor)*.

I samlingen ingick något som i fyndomständigheterna har beröring med svensk arkeologisk tidigare historia. Där fanns nämligen *Tre Tärningar af ben, något aflånga, med 1—6 ögon på vanligt sätt (1 och 2 på de smalare ändarna)*. Benet ha varit lätt, utan mörkkanal, skadade. Hela hafva de varit ungefär 1,2 på ett håll och 0,9 på det andra. Funna i Aug 1778 i en ättehö, som i närvaro af Enkedrottning Lovisa Ulrika, Hertig Fredrik Adolf och Prinsessan Sofia Albertina, öppnades vid Hållby krog på Sörby egot i Höle sn, enl anteckn af E Af Sotberg.

Alla dessa märkvärdigheter förvårades på olika ställen på Drottningholms slott, dels under bibliotekariens och dels under "Kamererarens" vård. Det mesta fanns i stora bibliotekssalen i lådor under bordet, samt i det forna naturaliekabinettet, i ett där stående skåp.

Den 9 mars 1861 gjorde Hildebrand en framställning hos Riksmarskalks-ämbetet om föremålens överflyttande till Statens Historiska Museum och till Kungl Myntkabinettet. Till detta lämnade Karl XV sin tillåtelse den 13 november 1862, enligt Riksmarskalks-ämbetets skrivelse av den 19 november (Vitterhetsakademiens dagbok 20 augusti 1863, § 259).

Detta nyförvärv kommenteras i ett brev från Bror Emil Hildebrand till den danske fornforskaren och numismatikern Christian Jürgensen Thomsen 22 november 1863:

Jag har nyss slutat inventeringen af en rik samling, innehållande Allerley — från flintknifvar till strutsägg med vers i guldbokstäfver till Lovisa Ulrika. Dessa saker förvarades på åtskilliga ställen i Drottningholms slott och paviljonger, inlöstas under bibliotekariens eller Kamererarens vård, otillgängliga för alla andra. Jag begärde och fick Konungens tillåtelse att införlifva dessa saker med Museets samling-

ar. Många historiska minnen och några pretiosa voro härbland. Dermed följde äfven två kabinettskåp, innehållande Ryska medaljer och mynt från äldsta tider till och med Catharina II, utan tvifvel en skänk af henne till Konung Gustaf III. Alla medaljerna i silfver. Ryska mynt- och medaljserierna har således äfven en briljant början.

Tyvärr är det idag nästan omöjligt att identifiera vilka mynt och medaljer som tillhör Drottningholmssamlingen. Vi vet inte om Hildebrand skrev följelappar till dessa föremål och om dessa föremål och om dessa försågs med inventarienumret 3121. Vi kan endast konstatera vikten av dessa nummer i en samling som innehåller över en halv miljon föremål som insamlats under flera århundraden och av ett flertal personer.

Ett flertal av de föremål som inte hade numismatisk anknytning visades i en utställning i Nationalmuseum 1930—1931 och finns även förtecknade i den utställningskatalog (Nationalmusei utställningskataloger nr 35) som skrevs till utställningen: *Ur den kungliga skattkammaren och andra samlingar — utställning i Nationalmuseum av konstföremål och historiska personminnen från 1500-talet till 1800-talets början ur Statens Historiska Museum 1930—1931*, Stockholm 1930. I denna katalog finner man t ex Lovisa Ulrikas strutsägg under nummer 705.

Vad som hände med de två mynt- och medaljskåpen är också okänt. Vi vet dock att Hildebrand hade stort behov av skåp under många år.

Aktiebrev för Tivoli i Stockholm 1850

I samband med att en ny tivolianläggning skulle starta i Stockholm 1850 inbjöds intresserade att delta vid bolagsbildningen. Ett sådant aktiebrev finns bevarat i Kungl Myntkabinettets samlingar.

I allmänhet är Tivoli en benämning på en anläggning som bjöd på folknöjen av enklare slag, t ex komiska teaterföreställningar, varieté, konsertmusik, karusell, dansbana, gungor, cirkusuppvisningar, luftballonger m.m.

Det nya nöjesbolaget i Stockholm fick namnet *Tivoli Aktie-Bolaget å Kongl Djurgården*. Främste under-tecknaren på aktiebrevet var Johan

Myntutställning i Stånga 1882

Under 1800-talets sista årtionden fanns det hos många ett stort intresse för historia och antikviteter. Vid denna tid började även den första turismen i Sverige (Svenska turistföreningen stiftades 1885). Vad sökte då våra tidiga turister? Främst var det väl naturupplevelser som drog — vistelser vid våra badorter eller fjällvandringar. Intresset var även stort att få se åldriga kyrkor och slott. Det var dock ofta svårt att få komma in i dessa slott för att närmare studera arkitektur och inredning. Antalet museer i Sverige var vid den här tiden litet och läroverkens samlingar (som ofta innehöll större myntsamlingar) var ofta inte tillgängliga för resande, särskilt inte på sommarhalvåret. Det var då naturligt att även den minsta utställning (även i privat regi) kunde vara av intresse för en resande turist. En sådan liten utställning kunde man läsa om i Gotlands Allehanda den 23 juni 1882:

För hvar och en myntkännare, som reser jernvägen Visby — Hemse, torde det ej vara utan intresse att göra en liten titt in i expeditiionslokalen å Stånga jernvägsstation, der inspektören Eskelund anordnat en ganska nätt antiqvarisk myntsamling.

Resande

Det kan nog antas att samlingen främst innehöll fyndmynt från Gotland.

IW

Ludvig Strindberg (1794—1854), grosshandlare i Stockholm och farbror till författaren August Strindberg. En fastighet uppfördes tämligen omgående. Nöjesanläggningen blev ingen större succé och såldes redan 1855. Verksamheten låg sedan nere under ca 30 år då bolaget ombildades till att bli något liknande Köpenhamns Tivoli (grundlagt 1843). Även denna nya form blev ett misslyckande och 1901 inköptes området av Arthur Hazelius för Nordiska museet och förändrades med Skansen.

I närheten låg *Gröna lunds tivoli* i Djurgårdsstaden som öppnades 1883.

Gröna lund hade dock mest karaktär av marknadsplats fram till 1914. Andra tidiga tivolianläggningar i Stockholm var *Södra tivoli* som låg på gamla bryggeriets tomt vid Tullportsgatan (nuv Ostgötagatan) 1847-1849. Ett större tivoli var *Norra tivoli*, som öppnades vid Norrtullsgatan 1848 och som under de första åren åtnjöt stor popularitet. Norra tivoli slog igen sina portar för gott 1855.

Kungl Myntkabinettets aktiebrev ägdes ursprungligen av grosshandlaren Johan Cederlund (1800-1864), som ägde en firma som främst handlade med viner och spirituosa av skilda slag. För sina lager förhyrde Cederlund en del av källarna under Kungl Slottet, med ingång från Slottsbacken (här ligger idag Livrustkammaren). Handeln med arrak och dess traditionella användning till svensk punch blev grundvalen för den nya produktion, som förde det cederlundska namnet till världsrykte. Det kan nog tänkas att Cederlund såg en viss koppling mellan sprit och Tivolirörelse.

Ian Wiséhn

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08-11 08 07

Lyckopenningens två sidor

Grisen har i olika kulturer fått symbolisera en mängd saker, tex frosseri, snikenhet, lusta, vrede, obehärskad lidelse och orenhet. Frånsett dessa delvis mindre goda sidor har man ofta förknippat grisen med fruktsamhet och därmed också välstånd. Här avbildas en lyckopenning som på ett roligt vis utnyttjar myntets form och två sidor. Grisen kombineras med lyckotalet 21, dvs lycka och välstånd. Lyckopenningen är troligen präglad i Storbritannien och tillhör Kungl Myntkabinettet.

IW

AKTIE-BREF

FÖR

Delagare i Tivoli Aktie-Bolaget å Kongl. Djurgården.

N:o 23

Litt. B

Herr

J. Cederlund S.

som med **Femhundra** Riksdaler Banco deltagit uti bildandet af

TIVOLI AKTIE-BOLAGET Å KONGL. DJURGÅRDEN,

och som i mån af sin delaktighet i Bolaget ansvarar för dessammas alla förbindelser, äger för denna Aktie N:o 23. Litt. B en **Ettihundratjugondedel** ($\frac{1}{100}$ andedel) i all Bolagets egendom, så fast, som för afrensom rättighet att af egendommarnes och rörelsens afkastning tillgodogjuta utdelning; och tillger det Aktieägare att sätta sig till efterrättelse gällande Bolagsregler.

Stockholm den 15 July 1850.

På Bolagets vägnar

J. H. J. J. J.

J. H. J. J. J.

J. H. J. J. J.

Aktiebrev för delägare i Tivoli Aktie-Bolaget å Kongl Djurgården.
Foto: Gunnel Jansson, RAÄ/SHMM-T.

Foto: Jüri Tamsalu, KMK. Skala 2:1.

En vaxpoussering över Mauritz Frumeries dotter

Liksom alla andra av sin tids medaljgravörer utförde Mauritz Frumerie ett antal vaxpousseringar – ofta i samband med en medaljbeställning. En av dessa vaxarbeten finns i privat ägo och ägnas Eva Sophia Wennermark (f. Frumerie). Hennes föräldrar var konstnären själv och hans hustru Catharina Magni. Porträttet är utfört av terracottafärgat vax.

Mauritz Frumerie (1775–1853) var Karl Johanstidens mest produktive medaljgravör – med en produktion som torde omfatta ca 50 olika skådepenningar. Han var elev till Carl Enhorning och studerade från 1791 vid Konstakademien. Mellan 1808 och 1846 anlitades han av Vetenskapsakademien för medaljserien över dennes ledamöter och erhöll 1836 anställning vid Kungl. Myntet efter Lars Grandel.

Medaljkonstnärernas frihet i val av motiv och ämne var under 1800-talets första hälft begränsad. Resultatet blev också ofta stelt och likformigt. Till saken hör nog även att medaljen som konstform inte hade samma aktualitet som under 1700-talet.

Vaxpousseringen över dottern var knappast något förarbete till en planerad medalj utan var endast ett porträtt av privat karaktär. Ofta råkade konstnärer ut för ointresserade beställare som knappast orkade eller hade tid att under en förmiddag sitta modell. Med vaxarbetet över dottern hade nog däremot Frumerie full tillgång till sin modell. Resultatet har också blivit en porträttlik framställning av en annars tämligen okänd person.

Ian Wiséhn

'Lustifikationer'

Av Ken Miller

Femkrona efter devalvering: slant som slant.

(alt Dollarn: slant som slant under 1987)

När den engelske finansministern tänker till, tar han sig en punderare.

Tians värde om ett par år är en annan femma.

Vaxpoussering över Eva Sophia Wennermark (f. Frumerie), dotter till medaljkonstnären Mauritz Frumerie. ATA.

Fynd av spelpenning i murbruk

Vid rivningen av en eldstad i ett kök i Jönköping 1877 påträffades i murbruket en spelpenning. Denna, som var präglad i Nürnberg av firma Lauer, ägnades Frankrikes olycklige konung Ludvig XVI. På framsidan hade penningen texten: *Sol regni abiit* (Rikets sol gick ned) 21 jan. 1793 (datum för hans avrättning). Huset med eldstaden var byggt under 1790-talet, dvs kort tid efter präglingen av spelpenningen. Kanske hade murarna spelat kort under någon rast i arbetet med eldstaden?

IW

Överviktig skotte gladde sig åt att ha tappat 10 pund på en vecka.

Svenska kungar har varit slagna till slant sedan 995.

En sedelärande historia är inte alltid sedelärande.

Vadå, om det finns en sedel som är värd 50 miljoner?

Jodå, en dagsedel från dagens världsmästare i tungviktsboxning . . .

Sovjets 70-årsfirande härom året var en klang- och rubelföreställning.

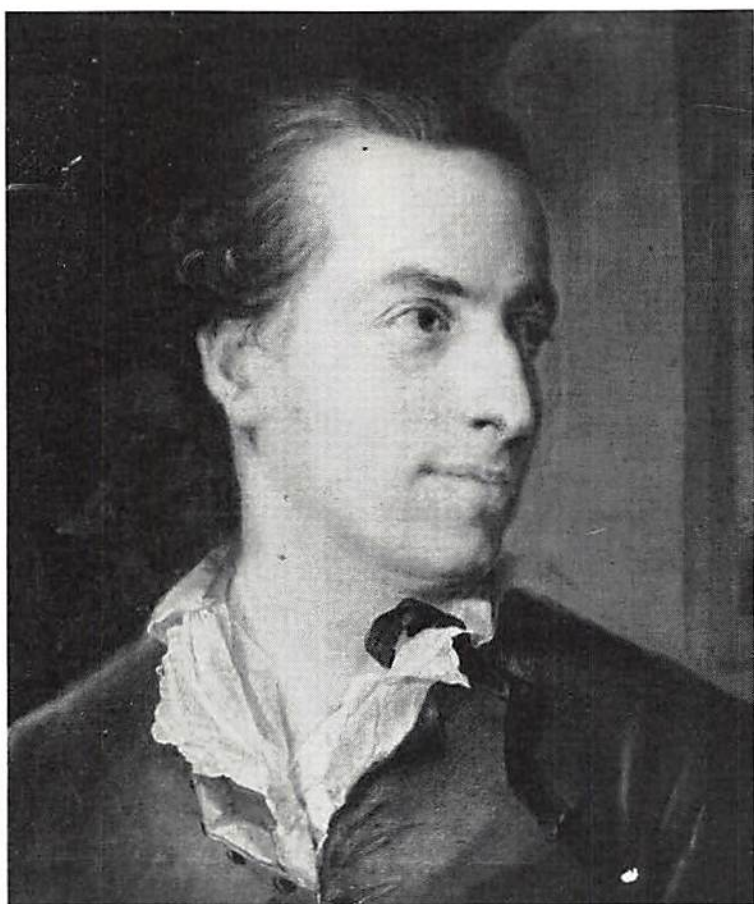
Skalden Gustaf Fredrik Gyllenborg – kontrollör vid inventeringen av Lovisa Ulrikas myntkabinett 1762

Drottning Lovisa Ulrika (född i Berlin 1720 och död på Svartsjö slott 1782, gemål till Adolf Fredrik) var en av sin tids främsta samlare. Hennes särskilda hjärtebarn var den stora numismatiska samlingen som hela tiden utökades. Hon köpte bl a 1746 (betalades dock först 1754) Carl Gustaf Tessins myntkabinett. Som hjälp vid dessa nyförvärv och i uppordnandet av mynten och medaljerna fanns Carl Reinhold Berch (1706–1777) ofta till hands. På Drottningholm inrättades ett mycket vackert myntkabinett. Lovisa Ulrika råkade i allvarliga ekonomiska bekymmer 1762. Fordringsägarna pressade kungafamiljen svårt och till slut tvingades staten att träda emellan. Skulderna betalades men myntkabinettet övergick i statlig ägo. Samlingarna fick dock stå kvar på Drottningholm – fortfarande under vård av drottningen och hennes trogne vän sekreteraren vid Antikvitetsarkivet Carl Reinhold Berch.

När nu staten blivit ägare till myntkabinettet låg det i sakens natur att samlingarna inventerades och att en förteckning upprättades. Vem skulle utföra detta uppdrag? Det mest praktiska blev att låta Berch verkställa inventeringen. Det var dock nödvändigt att tillsätta en kontrollör som för Kammarkollegii räkning skulle verifiera Berchs uppgifter. Till denna uppgift tillsattes greve Gustaf Fredrik Gyllenborg, son till riksrådet greve Johan Gyllenborg (1682–1752).

Gustaf föddes 6 december 1731 på Strömsbro, i Svinstads församling nära Linköping och avled 30 mars 1808 i Stockholm. Efter fullbordade studier vid universiteten i Uppsala (1747) och Lund (1748–1750), där han var den siste rector illustris (1750), utnämndes han till registrator i Justitierevisionen (1751). Med registratörssysslan förenade han 1756–62 befattningen som kavaljer hos kronprinsen Gustaf (Gustav III) – till en början ganska illa sedd av hovet – varefter han erhöll kammarråds titel. Gyllenborg blev 1773 ledamot av Vitterhetsakademien.

Gyllenborg är kanske främst känd för sin skaldekonst. I samband med denna diktning inträdde han i Tankebyggarorden, som stiftats 1753. Han tillhörde länge kretsen kring fru Nordenflycht. Hans främsta arbeten var

Skalden Gustaf Fredrik Gyllenborg, målning av J H Scheffel, tillhör Bergianska Stiftelsen. SPA.

kanske *Satiren öfver mina vänner* (1759), *Verldsföraktaren* (1762) och *Årstiderna* (1763). Gyllenborg fortsatte länge med sin poetiska verksamhet men generellt kan man säga att hans senare produktion saknade den friskhet som utmärkte hans ungdomsdiktning.

Gyllenborg berättar själv i sina självbiografiska anteckningar om hur han fick uppdraget att bistå Berch:

Mot alla förmodan blef jag vid höstetiden under innevarande år flyttad som kammarråd på några veckor åter till hofvet. Drottningen hade erhållit ett lån af kronan, det hon aldrig tänkte betala, men hade för en sin skuld begärt, att hennes rika myntkabinett skulle därför pantsättas. Vid dess inventering af kanslirådet Berch blef jag af kammarkollegium förordnad att på kronans vägnar vara tillstädes och verificera densamma. Det tillträdde på Drottningholm, som under denna förrättning mig dagligen hos drottningen förunnades, för-

länste mig det lyckligaste tillfälle att känna den odödliga Lovisa. Hon lefde i sin reträtt omgifven af vetenskaperna och de fria konsterna. Ett utvaldt bibliotek, en dyrbar samling af målningar och i naturalhistorien tillika med myntkabinettet, allt vittnade om hennes smak och vidsträckt kunskaper, som icke inskränktes inom de vackra vetenskaperna. Hon omfattade dem alla med begärlighet och egde tillräckliga insigter i dem alla att kunna underhålla ett upplysande samtal i hvad ämne som föreställes.

Man måste anta att Gustaf Fredrik Gyllenborg innehade vissa kunskaper i ämnet numismatik, annars fick han nog svårigheter att kunna kontrollera Berchs uppgifter. Något som borgar för detta är att det inom släkten Gyllenborg fanns flera stora myntsamlare: Carl Gyllenborg (1679–1746), Fredrik Gyllenborg (1698–1759) och Henning Gyllenborg (1713–1775). Det är dock oklart huruvida Gustaf

Fredrik Gyllenborg ägde någon myntsamling.

Gyllenborg, GF (red Gudmund Frunck), *Mitt lefverne 1731-1775*. Stockholm 1885, sid 54-55.

Sahlberg, G. Gyllenborg, Gustaf Fredrik. *Svenskt Biografiskt Lexikon*, Stockholm 1967-1969, sid 546-549.

Schück, H, *Ett porträtt från frihetstiden. Carl Reinhold Berch*. Stockholm 1923, sid 191-192.

Ian Wiséhn

En medaljdikt

I Stockholmspressen 1773 läses följande lilla notis och dikt, som förmodligen ansetts lämplig att ta in efter kungens lyckade statskupp föregående år:

Skalde - Bref

Til Hr GUSTAF EHRENSPARRE, skickat d. 6 Jun. 1762, tillika med den Året förut slagne Medailens öfver Hans dåwar. Kongl. Höghet Kron-Prinsen, nu vår regerande Konung GUSTAF III.

Wår Dyre GUSTAFS Bild, förärd af Riksens Ständer,

På Store GUSTAFS dag jag Unge Gustaf sänder.

Medailens hwita färg, des wärde, och des wigt,

Min Gustaf minne på Svensk Rid-dersmanna plikt!

Denna något haltande vers syftar på den medalj, som riksdagen i februari 1761 beslöt slå över kronprins Gustavs 16-årsdag, som timat den 24 januari samma år. Den blev emellertid inte färdig förrän nästa år. Graveringen stod Daniel Fehrman för och präg-

SPECIE MYNTHANDEL HB

Köper och säljer
Mynt • Sedlar • Medaljer

*Spec. Äldre svenska kopparmynt.
Sedlar före 1900.
Kommissionsuppdrag - Auktioner.*

Storgatan 19, Box 69
574 01 VETLANDA
Tel 0383-153 01

lingen skedde som vanligt på Kongl Myntet. Medaljens utseende framgår av bilden. Den kvinnliga gestalten på framsidan skall föreställa *Glädjen*, säger B E Hildebrand, som upptar minnespenningen som nr 4 i sin välkända katalog (del II, s 141).

Kronprinsen fick medaljen i guld av riksdagen den 5 april 1762 då han avlade tro- och huldhetseden på rikssalen. Det är sannolikt samma guld-exemplar som nu förvaras i Kungl Myntkabinettet. Det silverexemplar som Ehrensparre fick tillsammans med den anonyma dikten överlämnades på "Store Gustafs Dag" den 6 juni - d v s årsdagen av Gustav Vasas intåg i Stockholm 1521, som också var 13-åringens namnsdag. Ehrensparre (1749-84) dog med majors avsked på Skönabeck i Blekinge; med honom utdog ätten, som adlats 1719 (fadern hette ursprungligen Feif - en kusin var den kände Casten F, friherre 1715, Karl XII:s gunstling och medhjälpare).

LLI

Den internationale numismatiske kommisjon

Styret (the Council) i Den internationale numismatiske kommisjon holder årlige møter. Disse møtene holdes rundt omkring i de forskjellige land. Det var på tide å holde et møte i Norden. Når København ble valgt, har det flere grunner. Men en av dem var det store Christian IV-året med tilhørende utstillinger både av numismatica og mye annet.

Til møtet 29. mai - 1. juni kom et fulltallig styre: presidenten Kolbjørn Skaare (Norge), visepresidentene Michael L Bates (USA) og István Gedai (Ungarn), sekretær Raymond Weiller (Luxemburg), kassereren Leandre Villaronga (Spania) og styremedlemmene Ermanno Arslan (Italia), Peter-Robert Franke (Vest-Tyskland), John Kent (Storbritannia) og Cécile Morrisson (Frankrike).

Referat fra styremøtet i 1987 i Tsjekkoslovakia (Praha, Brno, Nitra og Bratislava) ble godkjent, det samme ble regnskapet for 1987 og budsjettet for 1988, fremlagt av kassereren. Presidenten ga en rapport om styrets aktivitet det forgangne år, og kunne i den forbindelse hilse fem nye medlemmer velkommen i verdensorganisasjonen. Disse fem institusjoner befinner seg i Australia, Vest-Tyskland, Frankrike og Italia. Kommisjonen har nå i alt 118 medlemmer fra 34 land.

Redaktøren av Kommisjonens meddelelsesblad, *International Numismatic Newsletter*, visepresident Michael Bates, avga rapport om arbeidet med de to nummer (15 og 16) som er utkommet siste år. Det utsendes nå vel 1200 eksemplarer til over 700 adresser i 76 land. Inngangen av informasjon og nyheter fra numismatikere verden over var god og i bedring. Kommisjonens årshäfte, *Compte rendu* 34 (1987), ble fremlagt og godkjent. Årshäftet som redigeres av sekretæren, inneholder medlemsfortegnelse med adresser og rapporter av styrets og kommisjonens aktiviteter. Det var også minneord over æresmedlemmene Christopher Blunt (av John Kent) og Lajos Huszár (av István Gedai) samt en historikk for myntkabinettet i Landesmuseum Joanneum, Graz i Østerrike.

Sekretæren som er styrets bindeledd til arrangementskomiteen for den II. Internasjonale Myntforskerkongress, Brussel 1991, fremla et brev fra professor Tony Hackens, presidenten i Société Royale de Numismatique de Belge, og samtidig president for arrangementskomiteen. Kongressen vil bli holdt i Palais des Congrès, Brussel, i dagene 8.-12. september 1991. Generalforsamlingen i Den internationale numismatiske kommisjon holdes samme sted lørdag 13. september 1991. Det er lagt planer for utarbeidelse av den tradisjonelle forskningsoversikt, Survey of Numismatic Research.

Lederen av Kommisjonens komité for Sylloge Nummorum Graecorum, avdel-

Medaljen till Gustavs 16-årsdag 1761. Kungl Myntkabinettet. Foto Nils Lagergren, ATA.

ningsdirektör Ulla Westermark, Stockholm, var till stede och avga sin rapport om projektet. Tre bind var publicerat siste år (Denmark, Aarhus Universitet, fasc. 2; Great Britain, Manchester vol. VII; United States, New York, American Numismatic Society, fasc. 7). Fire bind er i trykken, og det meldes om bind under arbeid i femten forskjellige land.

Andre projekter under Kommissjonen er Numismatic Literature, Coin Hoards, Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae og Co-ordination of Schemes to Computerize Numismatic Data.

Styremedlemmene ble vel tatt vare på av de danske verter. Riksantikvaren, dr. Olaf Olsen, ga en lunsj i Det Kgl Danske Videnskabernes Selskab (i hvis lokaler styret for øvrig holdt sine møter). Det Kgl Danske Videnskabernes Selskab og Dansk Numismatisk Forening ga en aftens i Videnskabernes Selskabs hus i forbindelse med et foredrag holdt av styremedlem Dr John Kent "Portraits of Power. The Representation of Rulers from Antiquity to Modern Times". Den Kgl Mønt- og Medaillesamling var vert for en ekskursjon til Frederiksborg Slot, Hillerød, der LE Bruuns samling og utstillingen "Christian IV - en konges skæbne" ble vist, med påfølgende lunsj i Strandmøllekroen. Det var med bidrag fra "Carlsberg mindelegat for brygger J. C. Jacobsen" at Den Kgl Mønt- og Medaillesamling kunne invitere til denne fine og hyggelige "skovtur". Dansk Numismatisk Forening ga en mottagelse i hjemmet til Grete og Peter Hammerich, foreningens formann. I Nationalmuseet ble styrets medlemmer vist utstillingen "Christian IV - den driftige konge". Og de besøkte naturligvis Den kgl Mønt- og Medaillesamling, der møntsamlingens personale vennlig og effektivt oppfylte de forskjellige numismatiske ønsker.

En takk til alle som bidro til å gjøre styrets opphold i København så hyggelig og vellykket!

Kolbjørn Skaare

Ändring i lagen om handel med mynt

Regeringen har den 15 september 1988 utfærdet förordning om ändring i förordningen (SFS 1981:403) om handel med begagnade varor. Bestämmelserna i denna förordning har till syfte att förebygga avsättning av stulet eller olovligt åtkommet gods och att underlätta polisens efterspanning av sådant gods.

Förordningen är tillämplig på yrkesmässig handel med begagnade varor bl.a. föremål som helt eller till väsentlig del består av guld, silver eller platina (2 § p 7), samt föremål som helt eller till väsentlig del består av koppar, mässing, tenn, brons eller nysilver (2 § 8). Varor av sistnämnda slag (2 § 8) är undantagna om deras sammanlagda värde understiger 200 kronor (13 §). Med handel avses även auktionsförsäljning. En obrukad vara skall anses som be-

gagnad om den utbjuds icke yrkesmässigt till den som bedriver handel enligt denna förordning.

Den som driver handel skall vara registrerad. Handlare får ta emot begagnade varor endast av den som är känd för handlar- en eller som på ett tillförlitligt sätt styrker sin identitet.

Begagnade varor som har tagits emot får inte lämnas ut eller bearbetas förrän tidigast en månad efter den dag då varorna togs emot. Mottagna varor skall förses med beteckningar som hänvisar till motsvarande inköpsnotor. Beteckningarna får inte avlägsnas förrän varorna får lämnas ut eller bearbetas (12 §).

Medges undantag från 12 § första stycket skall, om polismyndigheten inte föreskriver eller i enskilda fall beslutar annat, på inköpsnotorna göras anteckningar om

1. datum för utlämnandet eller bearbetningen av varorna,
2. namn, firma och postadress avseende den till vilken varorna har lämnats ut samt, om denne inte är känd för handlar- en, även personnummer och identitets- handlingens art,
3. det överenskomna priset för varorna el- ler, om det inte är fråga om försäljning, vilka villkor som förenats med utläm- nandet av varorna.

Beträffande ansvarsbestämmelserna gäl- ler följande (SFS 1981:403 §§ 20-21):

I 6 § lagen (SFS 1981:2) om handel med skrot och begagnade varor finns bestä- melse om ansvar för den som driver handel med begagnade varor utan att på föreskri- vet sätt vara registrerad eller som underlä- ter att fullgöra skyldighet att för antecknin- gar som rör befattningen med förvärvat el- ler eljest mottaget gods och att tillhanda- hålla myndighet anteckningar, handlingar eller uppgifter därom eller som lämnar oriktig uppgift vid fullgörandet.

Till böter döms den som uppsåtligt el- ler av oaktamhet bryter mot lagen, om inte gärningen är belagd med straff i brotts- balken.

För övrigt gäller samma bestämmelser som tidigare (SFS 1981:403).

TS

**GYNNA
SNT:S
ANNONSÖRER**

Gustav II Adolfs klippingar.....

**Sökes för fotografering i forskningssyfte!
Vill Du hellre sälja - är jag köpare!**

Ulf Ottosson, Antikören Göteborg.

031-183960

Ett porträtt över myntmästaren Grandinson

Forna myntmästare är sällan särskilt omskrivna. Detta gäller även Johan Alexander Grandinson som var myntmästare i Stockholm 1838–1855. Från 1814 tjänstgjorde han som Myntinspektör och från 1833 som t f Myntkamererare. Under hans tid som myntmästare flyttade Kongl. Mynt- och Controll-Werken till den Owenska tomten år 1850. Hans närmaste chef var överdirektören professor Nils Wilhelm Almroth. Grandinsons myntmästarmärke var AG eller G. Han tog avsked 1855 med assessors titel och efterträddes av Sebastian Tham. Johan Alexander Grandinson avled 1864.

Grandinson finns avbildad på en teckning från ett av hans sista verksamhetsår. Bilden visar honom som en något äldre herre iförd rock, väst och kravatt. På rockslaget hänger riddartecknet av Vasaorden. Hans hår verkar sprött, munnen smal och näsan tämligen böjd. Det som dock främst riktar åskådarens uppmärksamhet är ögonen.

Han tycks nämligen lida av *Strabismus convergens sinister* (dvs skelögdhet). Personer som lider av denna åkomma avporträtteras oftast sedda från den friska sidan – i den här fallet höger profil.

Ovanför porträttet finns texten:

Den vän hvars bild Du tecknat här
Dig städse i kär hogkomst bär.
Stockholm d. 2 Maji 1852 - J.A.
Grandinson Kgl. Myntmästare

Texten har tydligen Grandinson själv skrivit – riktad till konstnären. Denne senare är tyvärr okänd. I minnesboken *Kungliga Myntet 1850 - 1950*, Stockholm 1950, finns ett målat porträtt av Grandinson. Det tycks som om teckningen tjänade som förlaga till målningen.

Myntmästaren i Stockholm 1838–1855 – Johan Alexander Grandinson. Teckning utförd av okänd konstnär med en påskrift av modellen själv. Foto: ATA.

Ian Wiséhn

Numismatisk litteratur till förmånspris

Nyttillkomna medlemmar, som vill läsa mera om mynt, sedlar, polletter och medaljer uppmanas skaffa sig tidigare nummer av MYNTKONTAKT/SNT. Dessutom kan vi bjuda på en myckenhet annan numismatisk litteratur. Rekvisitera förteckning med prisuppgifter!

Ring kansliet vardagar tisd–fred 10.30–13.00 på tel 08-667 55 98 eller skriv till Svenska Numismatiska Föreningen, Östermalmsgatan 81, 114 50 STOCKHOLM.

Observera

Stockholmsbesökare, som tillhör någon till Svenska Numismatiska Föreningen eller Nordisk Numismatisk Union ansluten förening, är alltid välkommen till Svenska Numismatiska Föreningens möten. Programdetaljer finns inspelade på föreningens automatiska telefonsvarare (08-667 55 98).

FRÅN LÄSEKRETSSEN

Tiokrona eller papperspeng

I de flesta västeuropeiska länder cirkulerar idag metallmynt till värden som ofta långt överstiger vår högsta svenska nominal. Här följer en kartläggning av förhållandena i några viktigare länder. (Med reservation för vissa viktangivelser).

TABELL I

Land	Valör	år	vikt g	mots i sek
Sverige	5 kr 1 kr	1972 1873	9,5 7,5	5,00 1,00
Danmark	10 kr	1979	9,0	9,00
Norge	10 kr	1983	9,0	9,30
Finland	5 Mk	1972	8,2	7,50
Belgien	50 Fr	1987	8,0	8,30
Frankrike	10 Fr	1974	9,0	10,10
Holland	2 1/2 G	1848	9,0	7,70
Italien	500 Lire	1982	8,0	2,30
Schweiz	5 Fr	1850	10,0	20,70
Spanien	200 ptas	1984	4,0	10,00
Storbrit	1 £	1983	9,0	11,00
Tyskland	5 mk	1951	10,0	17,40
Österrike	20 Sch	1980	8,0	9,90

(Noteringar i november 1988)

Här framgår tydligt att högre myntvalörer inte alls behöver bli *tyngre* än de mynt vi redan har. De två högsta svenska valörerna har tagits med som en jämförelse. Dessa är de enda svenska mynt som kan tillmätas någon betydelse. Kronan har idag en köpkraft som säkert är mindre än en tjugofemtedel av det värde den hade 1873 då vårt nuvarande myntsystem infördes. För tioöringens del motsvarar det 0,4 öre dvs mindre än 1/2 öre i 1873 års penningvärde. Ett så litet mynt befanns onödigt vid den tiden; det drogs in 1873-76.

TABELL II Köpkraft 1988

Mynt 1873 Valör	präglat to m år	Mate- rial*	Vikt (brutto)	Mots köpkraft 1988
1 öre	1873-1971	brons	2,0 g	25 öre
2 öre	1873-1971	..	4,0 g	50 öre
5 öre	1873-1971	..	8,0 g	1,25 kr
10 öre	1873-1984	..	2,67 g	
10 öre	1873 fortf.	silver	1,44 g	2,50 kr
25 öre	1873-1984	..	2,2 g	6,25 kr
50 öre	1873 fortf.	..	4,5 g	12,50 kr
1 kr	1873 fortf.	..	7,5 g	25 kr
2 kr	1873-1971	..	15,0 g	50 kr
5 kr	1873-1920	(guld)	2,24 g	125 kr
10 kr	1873-1904	(guld)	4,48 g	250 kr
20 kr	1873-1925	(guld)	8,96 g	500 kr

* Silver ersattes av kopparnickellegering 1962 i 10-, 25- och 50-öringar resp. 1968 i 1- och 2-kronor

Vikten för 1 kr sänktes till 7,0 g 1942

Vikten för 2 kr sänktes till 14,0 g 1942

Myntverkets förslag till 10-kronemynt 1984/85, 20 mm Ø, 5 g i kopparnickel (gul legering) från diskussionen 1984/85, avvisat av riksbanksfullmäktige. Vad som inte godkändes var storleken, den konstnärliga utformningen kommenterades ej. Foto: Myntverket.

Varför dröjer det så?

Diskussionen om att på nytt införa ett tiokronemynt även i den svenska myntserien har blivit förvånansvärt komplicerad. Det fanns ju en gång både 5- 10- och 20-kronemynt, fast de då var av guld. Överdrivet tunga var de inte heller, vilket framgår av tabell II, trots att den högsta valören 1873 i köpkraft motsvarade cirka 500 kronor idag.

Från tidningsartiklar och andra massmedia har hämtats följande exempel på tveksamheter mot ett tiokronemynt:

- Problem uppstår för automatvaruhandeln.
- Det tar så stor plats i portmonnän.
- Det blir så tungt för kassahanteringen.
- Det blir så tungt i byxfickan.
- Det finns risk för allergier.
- Synskadade får problem.
- Inflationen ökar.

Här följer ett försök att bemöta några påståenden.

Allergier

Det är naturligtvis viktigt att utreda vilken roll just mynthantering spelar för uppkomsten av allergiska besvär men också hur benägenheten att drabbas av allergier påverkas av kombinationen med olika främmande ämnen i vattnet, maten och luften. Det är även av värde att veta vilka metaller som kan vålla besvär. Hittills är det nicklet som tycks ha vållat problem med allergier. Det är inte bara myntmetall som är skyldig till dessa utan även sådan som förekommer i många andra vardagliga sammanhang.

Att anföra nickelallergi som skäl

mot högre myntvalörer kan väl ändå inte vara allvarligt menat? Det finns ju andra metaller än nickel att ta till.

Människor med olika andra handikapp kan också få problem i ett inledningsskede. Det är ju inte bara nya mynt som vi måste vänja oss vid. I-bland byts även sedlar ut. De allra flesta kommer dock att vänja sig vid de nya pengarna.

Hur är det med utrymmet och tyngden?
Dagens förhållanden vad gäller valörer, vikt, material och storlek samt vad mynten och sedlarna motsvarade i köpkraft 1873 visas i följande tabell.

TABELL III

Mynt präglade och i cirkulation 1988	Material	Vikt i gram	Diam i mm	Mots köpkraft 1873
10 öre	CuNi	1,4	15,0	2/5 öre
50 öre	CuNi	4,5	22,0	2 öre
1 krona	CuNi	7,0	25,0	4 öre
5 kronor	CuNi	9,5	28,5	20 öre
Sedlar 1988				
10 kr				40 öre
50 kr				2 kr
100 kr				4 kr
500 kr				20 kr
1 000 kr				40 kr

Inflationen

Nya mynt är en följd av inflation, inte tvärtom. Var finns det exempel på motsatsen? Prisökningarna driver fram behovet av mynt som motsvarar kraven på en praktisk hantering.

Sedeltian

Mycket talar för att det är mer praktiskt med mynt än med sedlar. De är även billigare att tillverka med hänsyn till mängden. Vid det senaste årsskiftet upphörde ju som alla minns "kotian", dvs enkronesedeln, att gälla. Den nuvarande tiokronesedeln kan måhända liknas vid en modern "kotia" – men köpkraften är ännu lägre.

Det finns egentligen inga skäl för att behålla sedeltian. Vem köper t ex idag bensin för en tia? Då automathandeln började för ca 25 år sedan fick man mer bensin för en tia än man idag får för en femtiolapp. Det gäller även för automathandeln att hänga med i utvecklingen.

En stor del av dagligvaruhandeln har skett och sker fortfarande med sedlar och mynt även om kredit- eller betalkort får en allt större betydelse. Köp på upp till 100 kronor blir väl ändå inte plastkortsaffärer?

Tioöringen

Vår svenska tioöring är av somliga

kärt omhulad och nog är den gullig men ack så litet värd. Den nyligen avskaffade 25-öringen har av riksdagsmotioner att döma postumt återupprättats, men riksdagen tycker inte att det är förstärkt att återinföra detta legendariska mynt. Snart nog finge det väl avskaffas igen då inflationen hunnit ifatt om några år.

Enligt riksbankens egna annonser för något år sedan försvinner 30 milj tioöringar varje år. Trots den oerhörda produktionen av tioöringar under 1987 (146 miljoner st) utöver den dryga miljard som torde finnas i cirkulation lider handeln ofta brist på detta mynt och det frågas varför? Den som nyligen försökt betala en bussbiljett med tioöringar kan säkert svara på den frågan.

Vad behöver vi?

Myntverket tog på sin tid upp frågan om ett tiokronemynt i skrivelser till regeringen dels 1979, dels 1983. Riksdagens finansutskott, finansdepartementet, riksbanken och Tumba Bruk/Myntverket har nu haft åtskilliga år på sig i arbetet med att modernisera vårt myntväsende, ett arbete som, vilket framgår av ovan återgivna uppgifter, ligger långt efter andra västeuropeiska länders. I våra grannländer Danmark och Norge finns sedan länge tiokronemynt. Är inte det något att ta intryck av? I Danmark arbetas det f.n med att ändra hela myntserien. Förekommer det något samråd?

Det är förvånansvärt att man nu diskuterar att införa en 20-kronesedel och att avskaffa 50-lappen samtidigt som tiokronan planeras. Den aktuella tidplanen för tiokronan är att myntet sätts i cirkulation först 1991 efter minst 12 års förberedelsearbete.

Med en inflation på 5–6 % om året kommer detta mynt att vid tidpunkten för insättandet ha en köpkraft som är lägre än vad den nuvarande femkronan hade vid införandet 1972. Om hållbarheten för ett sådant mynt är c:a 50 år kommer det vid slutet av sin "livstid" att närma sig den köpkraftsnivå där vår nuvarande tioöring befinner sig. Det vore därför riktigare att nu planera för 20- och 50-kronemynt av vikt och format som passar in i det aktuella tidsperspektivet.

Vikten än en gång

Av statistik från riksbanken framgår hur stor mängd av olika sedel- och

myntvalörer som idag är i cirkulation. Hur många ton det är fråga om framgår också.

Vikten av ett mynt i högre valör kommer av allt att döma inte att motsvara vikten av samma belopp med mynt i lägre valörer. Ju högre valörer som präglas desto lägre blir istället vikten räknat per belopp. Nya mynt i högre valörer skulle minska *antalet* cirkulerande mynt. Därmed skulle också den totala vikten av alla cirkulerande mynt faktiskt minska. I tabell IV visas hur mycket vissa belopp väger räknat i angivna valörer.

TABELL IV

Mynt 1988		10 st		20 st		100st	
Antal		gram	kr	gram	kr	gram	kr
5 kr	9,5 g	95g = 50:-		190g = 100:-		950g = 500:-	
1 kr	7,0 g	70g = 10:-		140g = 20:-		700g = 100:-	
50 ö	3,5 g	35g = 5:-		70g = 10:-		350g = 50:-	
10 ö	1,4 g	14g = 1:-		28g = 2:-		144g = 10:-	

Dessa mynt, av vilka det behövs allt fler för att åka buss, köpa aftontidningar och godis och att ha i portmonnän, blir allt tyngre i förhållande till vad man får för dem. Det skulle därför bli annorlunda med nya mynt i högre valörer. Här ges några *exempel* på hur det kunde se ut.

TABELL V

Antal valör		10 st		20 st		100 st	
Antal	vikt	gram	kr	gram	kr	gram	kr
50 kr	10 g	100=500		200=1000		1000=5000	
20 kr	8 g	80=200		160= 400		800=2000	
10 kr	6 g	60=100		120= 200		600=1000	
5 kr som nu							
1 kr som nu							
50 ö som nu							
eller i en framtid...							
5 kr	5 g	50= 50		100= 100		500=500	
1 kr	4 g	40= 10		80= 20		400=100	
50 ö	2 g	20= 5		40= 10		200= 50	

Dessa funderingar kanske kan vara något att ta del av för dem som får tillfälle att yttra sig i ärendet.

Robert Olofsson,
Norrköping

**GYNNA
SNT:s
ANNONSÖRER**

Guld – ett tillägg

Bara ett par dagar efter det att SNT 1988:7 tryckts, kom den 1 oktober ett meddelande i dagspressen: hösten 1989 öppnar Boliden ännu en guldgruva. Notisen på s 185 i nämnda nummer blev alltså snabbt föråldrad och antalet bolidenägda gruvor där guld utvinnes får ökas till 16. Det nya dagbrottet ligger vid Åkerberg i Västerbotten. Det blir landets största specialiserade guldgruva med en halt om minst 3 g per ton. Man beräknar kunna utvinna 600 kg per år. Produktionskostnaderna blir lägre eftersom det – åtminstone de första fem åren – är ett dagbrott och malmen dessutom kan transporteras till Bolidens anrikningsverk, som inte är så avlägset.

Nu avvaktar vi om det kan bli någon brytning vid Petkinäs, 5 mil väster om Skellefteå, där en malmkropp om 1 miljon ton med hög guldhalt påträffats. Enda problemet är att den ligger på 200 meters djup.

I detta sammanhang kan en numismatiker endast beklaga, att vi inte får vårt *svenska* guld i guldmynten, nu när sådana åter börjat präglas i Sverige. Detta beror dock inte på att Tumba Bruk/Myntverket har särskild förkärlek för Schweiz, där plattarna köps, utan på att vi inte längre tillverkar myntämnen i Sverige och att ordern är för liten för att det skulle intressera någon (väl då främst Boliden) att börja med sådant. Men beklagligt är det onekigen, eftersom vi har haft en tradition på området med guld från Dalarna och Småland i våra mynt.

LLI

STOCKHOLMS SPINNHUS

PAPPERSPOLLETTER

SÖKES

för min personliga samling.

LARS M. CARLZON

Hammarbacken 9

770 10 FREDRIKSBERG

Tfn. 0591-205 76

Det Zornska spelmansmärket

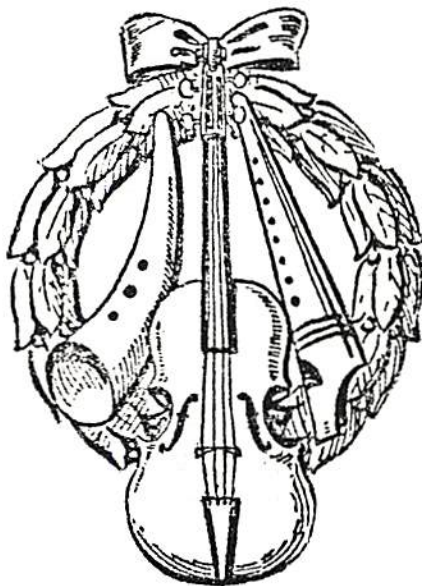
Den 6 augusti 1910 samlades en skara spelmän från olika delar av Sverige på Skansen. Det var inte någon spelmanstävling som skulle gå av stapeln, utan man hade endast för avsikt att samla landets bästa bondespelmän för att under några dagar låta dem bjuda publiken på det bästa av sin konst utan att blanda in frågor om konkurrens eller penningbelopp.

Ett sextiotal inbjudningar skickades ut till spelmän från Sveriges samtliga landskap.

En av initiativtagarna var Anders Zorn, som själv gjort en skiss till ett silvermärke som skulle utdelas till deltagarna i "riksspelmansstämman". Märket skulle bäras vid uppspelningarna.

Spelmansmärket har följande utseende: avbildning av fiol, pipa och bockhorn inom en lagerkrans. Detta märke utarbetades närmare av konstnären Vikke Andrén och utfördes av juvelerarfirman Hallberg, Stockholm.

IW

Det Zornska spelmansmärket. Teckningen troligen utförd av Anders Zorn.

Fattigbricka från Arboga.

Foto: Gunnel Jansson RAA/SHNN-T. Skala 1:1.

En tiggarbricka ur Strokirks samling

Efter kanslirådet Wilhelm Theodor Strokirks död 1895 kunde Kungl Myntkabinettet förvärva en liten pollettsamling på 94 nummer (inv nr 9932). Bland dessa polletter finns en oansenlig plåtbricka med texten: TILLÅTEN/TIGGARE/INOM/ARBOGA samt nederst inslaget GP. På brickans två långsidor finns två borrarde hål på vardera sidan. Den mäter 79×69 mm. Tiggarbrickan, som tycks vara tillverkad kring sekelskiftet år 1800, användes inom Arboga stad av "legitimerade" tiggare. Ute på landsorten var det församlingsprästen som ytterst ansvarade för att brickor delades ut till verkligt fattiga. Även i städerna utövade prästerna denna funktion, men fick där även ta hänsyn till de regler som gällde för fattigvården i stadens stadgar. Om det fanns flera församlingar inom staden skulle varje enskild församling och dess borgare sörja för sina egna fattiga. Det mest praktiska var att låta ett begränsat antal nödlidande vandra runt och tigga. Om någon person skulle försöka tigga utan bricka blev han utslängd ur staden.

Troligtvis har brickan varit fastsatt på en hatt.

IW

Sälj i gott sällskap!

Nästa kvalitetsauktion omfattar
intressanta objekt inom alla
samlarområden.

Vi mottager nu ytterligare
inlämningar till denna auktion.

Vid större inlämningar kan
särskilda villkor tillämpas.

AUKTIONSVERKET

MYNT

AB STOCKHOLMS AUKTIONSVERK
Det äldsta i världen, grundat 1674.
Jakobsgratan 10, Box 16256, 103 25
Stockholm, Tel. 08-14 24 40.

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-662 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlars Förening

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 27 företag i 12 olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfälskningar. — Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlström Mynthandel AB
Kungsgatan 28, Box 7662
103 94 Stockholm, tel 08-14 02 20

Amneklevs Mynthandel
Skolgatan 20, 602 25 Norrköping
tel 011-10 29 50

Antikören
Stureplatsen 1, 411 39 Göteborg
tel 031-18 39 60

Dala Mynt & Frimärkshandel
Trotzgatan 16, Box 307
791 27 Falun, tel 023-142 50

Hirsch Mynt AB
Klara Norra Kyrkogata 29, Box 469
101 26 Stockholm, tel 08-11 05 56

Karliskrona Mynthandel
Hantverkargatan 11, 371 35 Karliskrona
tel 0455-813 73

Rune Larsson Mynthandel
Österlånggatan 16, 502 32 Borås
tel 033-11 03 15

Lunds Mynthandel
Klostergatan 5, 222 22 Lund
tel 046-14 43 69

Malmö Mynthandel
Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel 040-11 65 44

Monetarium Kurt Hallström
Box 21047, 200 21 Malmö
tel 040-93 19 53

Mynt & Medaljer HB
Sveavägen 96, Box 19507
104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

Mynt & Metallbörser i Sthlm AB
Norrmalmstorg 1, 4 tr, 111 46 Stockholm
tel 08-20 55 01

Myntet i Malmö
Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel 040-12 99 30

Mynthuset
Biblioteksgatan 5, Box 7049
103 86 Stockholm, tel 08-20 51 81, 20 60 52

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Stockholm, tel 08-662 62 61

Norrtälje Mynthandel AB
Tullportsgatan 13, Box 4
761 00 Norrtälje, tel 0176-168 26

Numis Mynt & Frimärkshandel AB
Kaserntorget 6, Box 2332
403 15 Göteborg, tel 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel 033-11 24 96

Peo Mynt & Frimärken AB
Drottninggatan 19, Box 16245
103 25 Stockholm, tel 08-21 12 10

Selins Mynthandel AB
Regeringsgatan 6, 111 53 Stockholm
tel 08-11 50 81

Specie Mynthandel HB
Storgatan 19, 574 00 Vetlanda, tel 0383-153 01

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB
Arsenalsgatan 8, Box 7377
103 91 Stockholm, tel 08-20 81 20

Tamco Numismatics
Box 6235, 102 35 Stockholm, tel 08-33 77 75

Thörnströms Mynt & Sedlar AB
Drottninggatan 48, 582 27 Linköping
tel 013-13 54 65

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel 031-20 81 11

Ingemar Wallin Mynthandel AB
Kungsgatan 4 b 2tr, Box 7317
103 90 Stockholm, tel 08-10 00 57, 10 00 58

Håkan Westerlund Mynthandel AB
Vasagatan 42, Box 679
101 29 Stockholm
tel 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19507, 104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

RECENSIONER

Emil Bahrfeldt: Mittelaltermünzen, Ausgewählte Schriften 1881 - 1928. Leipzig 1987. XXI + 488 sidor, 18 planscher och 387 textillustrationer. Red. B. Kluge. Zentralantiquariat der Deutschen Demokratischen Republik.

År 1984 utkom ett samlingsverk med nytryck av uppsatser av Hermann Dannenberg - en av den tyska numismatikens förgrundsgestalter. Emil Bahrfeldt var en generation yngre än Dannenberg och var kanske sin tids främste numismatiker i Tyskland. Han var född 1850 och började skriva 1880 och vid hans död 1929 omfattade hans bibliografi 221 artiklar och monografier. Bahrfeldts biografi samt tjugo av hans viktigaste artiklar ingår i den samlingsvolym av nytryck som nu publicerats. Tidigare har nytryck getts ut av katalogen över hans samling medeltidsmynt liksom monografierna över myntningen i Brandenburg (tre band) resp. Niederlausitz under 1200-talet.

Det finns många likheter mellan Bahrfeldt och Dannenberg. Ingendera hade numismatiken som levebröd, även om Bahrfeldt, vars yrke var försäkringsagent, doktorerade på första volymen av sin mynthistoria över Brandenburg år 1888. Båda var privatsamlare och framför allt intresserade av tyska medeltidsmynt. Bahrfeldt ägnade sig dessutom mycket åt myntningen (huvudsakligen under medeltiden) i Brandenburg, Niederlausitz samt Pommern.

Den nu föreliggande samlingsvolymen omfattar ett av Bernd Kluge vid Myntkabinettet i Östberlin företaget urval om 20 uppsatser ur Bahrfeldts produktion och består av två grupper som dels nästan uteslutande behandlar vikingatidsfynd, dels behandlar myntningen under 1100 - 1400-talen. Båda avdelningarna är mycket intressanta ur svensk synpunkt. Den förra erbjuder jämförelsematerial till de svenska vikingatida myntfynden, bl a de tre mycket viktiga fynden från Alexanderhof (ca 1393 ex med slutmynt 996), Leissower Mühle (4975 ex med slutmynt 1011) samt Quilitz (2.237 ex med slutmynt ca 1023). I fyndet från Leissower Mühle ingår text tre mynt från Olof Skötkonung (Lagerqvist, Svenska mynt under vikingatid och medeltid, nr 3, 17 och 18).

Den senare avdelningen omfattar bl a ett flertal fynd med nordtyska mynt som ofta påträffas som lösfynd i framför allt södra Sverige. En särskild uppsats ägnas åt de i svenska fynd vanliga Vinkenaugen, dvs små två- eller ensidiga (brakteater) mynt präglade i norra Tyskland under 1200- och 1300-talen.

Huvuddelen av uppsatserna utgörs av fyndpublikationer och som Bernd Kluge också konstaterar i sin inledande redogörelse för Bahrfeldts liv ligger styrkan hos Bahrfeldt i materialredovisningen och inte i analysen av fynden. Ett flertal av uppsat-

serna är mycket svåra att komma över idag. Det är därför glädjande att de nu kommer ut i nytryck samtidigt som det är bekvämt att ha en så viktig del av Bahrfeldts ofta mycket spridda produktion samlad på ett ställe. Fyra av uppsatserna har dock tidigare publicerats i den av Bahrfeldt själv 1915 utgivna samlingsvolymen Mittelaltermünzen med uppsatser publicerade i Berliner Münzblätter under åren 1899 - 1911.

Kenneth Jonsson

Bernd Kluge: Sylloge of Coins of the British Isles, 36. State Museum, Berlin. Anglo-Saxon, Anglo-Norman, and Hiberno-Norse Coins. Oxford University Press och Spink & Son Ltd 1987. VIII och 182 sid, 41 planscher.

Den engelska Sylloge-serien (SCBI i gängse förkortning och med målsättning att beskriva och illustrera engelska mynt i olika samlingar) startade 1958 och har aktivt verkat för att samlingar utanför England blir publicerade. Det är knappast förvånande, eftersom mycket av forskningen har koncentrerats till de anglosaxiska och normandiska perioderna där en mycket stor andel av de bevarade mynten kommer från vikingatida fynd i Nordeuropa. Samlingarna i Köpenhamn och Helsingfors för motsvarande perioder har således tidigare redan publicerats i sin helhet; den förra omfattar inte mindre än sju volymer. En volym som omfattar samlingen i Stockholm av normandiska mynt har också publicerats och ytterligare tre är under utarbetande.

P g a en annorlunda lagstiftning i Tyskland jämförd med text de nordiska länderna blev mynten i fynden inte inlösta i sin helhet till myntkabinettet i Berlin. Förvärv till samlingarna utgörs därför delvis av mynt från 49 kända fynd och delvis av mynt från olika samlingar, som alla är noggrant redovisade. Större delen av mynten kommer troligen från skattfynd påträffade inom västslaviskt område. Förteckningen som ingår över dessa fynd är mycket användbar, eftersom den innehåller information som inte har publicerats tidigare.

De 1 132 mynten i samlingen fördelas på följande grupper:

Anglosaxiska, före myntreformen (ca 675 - 973)	188
Anglosaxiska, efter myntreformen (ca 973 - 1066)	700
Normandiska (1066 - 1154)	36
Irländska (ca 995 - 1150)	28
Efterpräglningar (ca 991 - 1040-talet)	180

Antalen ovan har korrigerats för ett exemplar av Æthelred II:s First Small Cross typ (York, Fastulfr) som är förtecknad bland efterpräglningarna (nr 999). Perioden efter Edgars reform ca 973 står för huvuddelen av materialet och de redovisas enligt det gängse mönstret för SCBI, men

Mitt i City PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
Mynt • Sedlar • Medaljer
Frimärken • Vykort
Aktiebrev • Tillbehör

Drottninggatan 19, Box 16245
103 25 STOCKHOLM
Tel 08-21 12 10

ett antal förbättringar har genomförts. Antalet hack har registrerats för åtsidorna resp. fransidorna och myntmästarnas namn i normaliserad form återges också. Den förra förbättringen medför att man nu kan göra jämförelser mellan mynt funna inom västslaviskt område och de som är funna i Sverige (som nu håller på att publiceras i den sk CNS-serien). Den senare förbättringen gör att man undviker att förteckna mynt från samma myntmästare på mer än ett ställe, eftersom namnen i icke-normaliserad form kan stavas på många olika sätt.

Indexen över myntorter och myntmästare är utförligare än i föregående volymer i serien. Beträffande ytterligare en aspekt förtjänar det att noteras, att Berlin-syllogen utgör en återgång till en högre kvalitet på illustrationerna som gällde för de äldre volymerna, eftersom alla fotografier baseras på gipsavgjutningar, vilket ger en mycket jämnare ton utan besvärande mörka skuggor. En systematisk genomgång för att hitta stampkopplingar med mynt i vissa andra samlingar har också utförts. Dessutom anges det när myntmästaren saknas för typen i de främsta referensverken.

Antalet exemplar fördelade på resp. typ under den senare anglosaxiska myntningen motsvarar den normala för fynden från vikingatiden med undantag för att reformutgåvan (som omfattar de tre första typer som präglades efter reformen ca 973) är bättre representerade än normalt p g a att ett flertal exemplar ingick i skatten från Stolpe. Mynt präglade efter ca 1051, då exporten reducerats till ett minimum, är också vanliga ännu väntat.

Efterpräglningarna är talrika och inkluderar mynt från Lupowskatten med dess exceptionella serie av fantastiska hybrider. Det pekar på behovet av att denna synnerligen fascinerande skatt förtjänar att publiceras i detalj.

Ett mynt (Edward Bekännaren, Trefoil Quadrilateral, nr 849) har förtecknats bland de engelska mynten men med en anmärkning att den kan vara en imitation. Myntorten är "ROCCE" och myntmästaren "Tafere". William Lean, som arbetar med en katalog om mynten från York, har berättat för mig att myntet har "bearbetats", troligen av den välkände förfalskaren

John White. Fränsidans inskrift har ändrats från AELFERE ON EOFE (Köpenhamn SCBI 813 är stampidentisk).

Berlin-volymen är ett värdefullt tillskott till SCBI och den sätter några nya höga normer för serien. Förhoppningsvis kan den också tjäna som inspiration för tyska numismatiker att genomföra ett liknande projekt för motsvarande tyska mynt där avsaknaden av moderna beskrivande kataloger med illustrationer av mynten i offentliga samlingar är stor.

Kenneth Jonsson

William J.D. Mira. *From Cowrie to Kina. The Coinages, Currencies, Badges, Medals, Awards and Decorations of Papua New Guinea*. Sydney 1986. 332 s, rikt till. Utgiven av Spink & Son (Australia) PTY Ltd. ISBN 0 959 3203 0 X.

Vad läsare av numismatik kan ha för uppfattning om Nya Guinea är mycket svårt att säga. Om man utgår från egna kunskaper är den stora övärlden en enorm urskog bebodd av människor, som på ett säkert för dem lyckligt sätt undgått de flesta av den s k civiliserade världens välsignelser. Men sedan man studerat förestående verk blir bilden en helt annan och betydligt mer komplicerad.

Författaren har uppenbarligen satt sig före att berätta det mesta om mynt och andra betalningsmedel, medaljer och belöningstecken från ön och såvitt en på området totalt okunnig recensent kan bedöma lyckats - ja i överkant, ty ur svensk synpunkt är utmärkelsetecknen och rangangivelser i form av knappar inte så intressant. Men samtidigt är detta en väsentlig del av samhällsbilden - för den och som sådan ej alls ointressant.

Den första delen av verket är givetvis mest spännande. Den okunnige och överlägsne europeén upptäcker snart att s k primitiva betalningsmedel inte alls är primitiva. Antagligen hör öns betalningssystem till en av de mer komplicerade formerna, där de västerländska kursställningarna är en barnlek. Det kan inte uteslutas att Afrika tidigare kunnat erbjuda ett lika svårt system och därför är Miras verk fascinerande och värt att läsas långsamt och med eftertanke för att söka förstå "de mest överväldigande, mest variationsrika och mest komplicerade former för pengar som kan tänkas, ett samlarens eldorado och något som kan driva den som söker beskriva det till förtvivlan". Kapitel om de traditionella betalningsmedlen och handeln är i denna del ett nyckelkapitel inte bara till Nya Guinea utan till hela Stilla Oceanen.

Den korta tyska dominansen av Stilla havets övärld satte där som annorstädes sina spår - man minnar sig tyskarnas förtvivlade men helt meningslösa försök att föra katalog över de berömda Yapmynten - men så småningom kom Storbritannien och Australien in i bilden med både mynt - ofta mycket vackra - och sedlar, som nu ej är särskilt uppseendeväckande, men vars

formgivning för sjuttio år sedan närmast erinrar om sydamerikanska sedlar på mitten av 1800-talet och delvis trycks hos en här hittills okänd sedeltryckare, Charles Skipper East i London. Vi får också en fylig skildring av hur dessa nymodigheter fungerade.

Halva boken är emellertid ägnad åt icke monetära företeelser och är ehuru etnografiskt roande mycket litet av numismatik. Men redan den första hälften motiverar läsningen, speciellt om denna sker med eftertanke och ett konstaterande att vårt jordklot inte bara består av Svedala och Johannesshov. Ett par synnerligen genomarbetade register avslutar boken.

ENB

Festskrift til Olaf Olsen på 60-årsdagen den 7 juni 1988. Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab. Köpenhamn 1988. 334 s. ISBN 87 87 483 09 2.

Det är viktigt, att vi följer med i våra grannländers festskriftsflora inom numismatiken närgränsande discipliner. Här har vi så tex ett verk, som tillägnats den danske riksantikvari, tidigare innehavare av en professor i medeltidsarkeologi. Dessa förhållanden präglar självfallet bidragen, men även numismatiken får sitt som följer.

CJ Becker redogör för *Danske mønter som historisk kildemateriale i 1000-tallet* med Haubergs arbete som utgångspunkt. Det är en så kunskapsrik artikel, att man i en annärlig blott kan skumma av behandlade områden. Becker börjar med att redovisa nya numismatiska iakttagelser och resultat - de anglosaxiska efterpräglingarna i Skandinavien, Hardekunds och Magnus den Godes Lunda-myntning samt Odense som myntort. Därefter berör han myntens bidrag till fortsatta studier av 1000-talets historia. Som lämpliga områden härför för han fram kungamaktens betydelse i samhället, vem präglade mynt i Danmark samt värdemynt, monopolmynt och/eller propagandamynt. Det sistnämnda förslagsområdet ges särskilt spännande innehåll av Beckers förslag på propaganda-mynt: Sven Tveskäggs Godwine-mynt, Knut den Stores mynt som svensk konung ("rex partis suanorum"), Magnus den Godes mynt med Olav den Helige samt Svend Estridsens "bysantinska" mynt.

Det andra numismatiska bidraget är av Jørgen Steen Jensen, som i *Metaldektorer og møntfund* redovisar, vilken betydelse som dessa fynd haft för tolkning av olika moment av dansk myntväsen, vilka skatter (även unica) som såsom Danefæ tillförts det danska myntkabinettet, allt under de senaste två decenniernas detektorbruk. Det är en intressant och uppgiftsrik översikt, som lämnas, där avslutningsvis fynden av olika slags räknepennningar motiverar förslag om forskning inom detta område. Båda artiklarna är väl förtjänta av en vidare spridning än som kommer dem till del i festskriftens form.

Det finns flera, till numismatiken grän-

sande områden, vilkas landvinningar har sitt givna intresse för oss. Ett sådant berättar Niels-Knud Liebgott om i artikeln *Metaldektorer og middelalderens fromhedsliv* - pilgrimsmärkena, ett samlarområde som både Nils Ludvig Rasmussen och Torgny Lindgren behandlat.

Handelsförbindelserna har likaså sin givna betydelse för oss för tolkning av skeendet, kontakterna, handelsvägarna o.s.v. Två bidrag berör detta område - Ulla Lund Hansens *Handelscentra i Danmark i romersk og ældre germansk jernalder* och Margrethe Watts *Bornholm mellem vikingetid og middelalder* - och de förtjänar att bli lästa.

Den historielöse svensken av idag erinras om det "gamla" Danmark genom titlar som *Vad har hänt med de medeltida kyrkorna i Lund?* och *Jagten på det gamle kyrkesølv i Tranquebar*. Borde inte vi också minnas tillbaka - varför har vi separatisttendenser, hur länge har Sverige varit Sverige, vilka svenskminnen finns vid Öster- och Nordsjöarnas kuster, etc etc - för att bättre förstå vissa händelser och tendenser?

NUF

**BLI MEDLEM I SNF -
GOD SERVICE UTLOVAS.
ANMÄLNINGS-
BLANKETT
TEL 08-667 55 98
tisd - fred 10-13.**

Stöld av ångbåtspolletter 1890

Pollettörsäljaren 14-åriga Robert Ivar Ström tilltalades 1890 för att han från ångslupsbolaget i Stockholm tillgripit en påse, innehållande 500 st 7-öres ångslupsbolletter. Dessa hade han sedan mot 3 öre stycket till större delen försålt till en annan pollettörsäljare, 16-åriga CJF Andersson, som i sin ordning sålt dem till passagerarna mot 7 öre stycket. Båda erkände och rannsades senare för olovligt tillgrepp och för köp av stulet gods. Ström och Andersson hamnade på uppfostringsanstalt.

IW

Brita Malmer

har tilldelats den förnämliga vetenskapliga utmärkelsen *The Archer M. Huntingdon Medal* av the American Numismatic Society. Den utdelas "in recognition of distinguished contributions to numismatic scholarship". Särskilt återopas professor Malmers insatser vid utgivandet av det stora verket om de vikingatida myntskatterna i Sverige och hennes framstående tillämpning av numismatiken på breda historiska studier. SNT gratulerar!

Medaljen utdelas vid årsmötet i New York den 14 januari 1989.

Josef Hackl,

utländsk medlem i Svenska Numismatiska Föreningen och skribent bl a i vår tidskrift, har åter erhållit det förnämliga västtyska Eligiuspriset, som varje år delas ut för framstående numismatiska böcker och uppsatser, författade av amatörer.

Hackl, som är bosatt i Fürth, har denna gång skrivit om den berömda tyske numismatikern Carl Friedrich Gebert (1855–1919), verksam i Nürnberg. Geberts arbeten om tex de många tillverkarna av räknepenningar i denna stad – från senmedeltid till 1800-tal – eller den fria riksstaden Nürnbergs mynt är alltså oumbärliga.

Hackls biografi över Gebert utkommer som bok under 1989 (Verband der Deutschen Münzvereine). Han fortsätter annars sina flitiga studier i framförallt Frankens mynthistoria. SNT gratulerar och önskar lycka till!

Extraerbjudande

Diabildserie 20 bilder av svenska mynt samt texthäfte av Lars O. Lagerqvist erbjuds under december till endast 30 kr inkl porto. Lämplig julklapp till juniorer och andra!

Beställning insändes till kansliet, Österlångsgatan 81, 114 50 Stockholm, eller genom inbetalning av beloppet på postgiro 15 00 07-3.

Svenska Numismatiska Föreningen

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti) i Gillesstugan i Kolarby, Skogsvägen 5, Fagersta. Tid: kl 19.00. Under verksamhetsåret anordnar myntklubben 4 st anbudsauktioner med senaste anbudsdag den 2/12. Upplýsingar: tel 0223-116 71.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING håller möte andra måndagen i månaden kl 18.45 i Traktören, Köpmansgatan 20, Gbg. Auktion varje gång. Sedelsektionen sammanträder sista tisdagen i månaden kl 18.30 på Engelbrektsgatan 71, Gbg. Antik- och medeltidssektionen möts varannan torsdag udda veckor kl 18.30 i Schackspelets Hus, Haga Kyrkogata 3, Gbg. Upplýsingar: Birgit Hahne-Eriksson 031-52 14 29, Bo Nordell kontorstid 031-17 79 70 och Anders Falk (anbud) 13 31 41. Program i SNT 1988:6.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli-aug. Upplýsingar: 035-12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad. Upplýsingar: Evert Olofsson 0413-221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juni, juli och augusti) kl 19.00 i SE-Banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplýsingar: tel 0480-159 29, 0480-115 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplýsingar: tel 0150-210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norrtullsgatan 9, Kristianstad, kl 18.30 16/12. Lister och upplýsingar genom Ingvar Nilsson 044-713 28.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har möten kl 19.15 den första onsd. i månaden. Lokal: Utbildningshuset Studentlitteratur, Åkergränd 1. Upplýsingar: tel 046-12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärsgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplýsingar: tel 0155-134 29, 671 54, 128 41.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj-augusti, i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011-12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö, Upplýsingar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplýsingar: tel 0910-186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli-augusti). Lokal: Valbo Kommunhus. Upplýsingar: tel 026-18 18 36.

SKARABORGS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion den 4/12. Lokal: Club Balder på Kulturhuset Oden i Skövde kl 16.00. Upplýsingar: tel 0500-808 50 (Thord Lund). Datum ej meddelat.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj-augusti). Lokal: Thörnströms Mynt & Sedlar AB, Drottninggatan 48, Linköping, kl 18-21. Årligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Hålsingborg. Upplýsingar: tel 013-12 22 62.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni-augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen: Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19-21 under september-maj.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsdagen efter den 15 i varje månad kl 18.30 i Rembostugan, ca 5 km norr om Avesta utmed riksvägen. Upplýsingar: tel 0226-562 78 eller 0225-131 52.

TRELLEBORGS MYNTSAMLARKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Södersläts Sparbanks samlingsal, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotteri mm. Upplýsingar: tel 0410-345 44.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna kl 19.00 andra tisdagen i varje månad. Upplýsingar: tel 0755-445 03 eller 853 17.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPSALA har möte på Uppsala Universitets myntkabinett. Tid: 19.00. Upplýsingar: 018-14 97 11. 8/12 julfest och föredrag.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplýsingar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345-112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING, Växjö, har möte med auktion kl 18.30 i Röda Korsets lokal, Kungsgatan 18, Växjö den 8/12. Upplysningar: 0470-731 14.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten 2:a måndagen varje månad januari - maj kl 19.00. Tingshusgränd 2, Ludvika.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på kafeterian, Vallby friluftsmuseum kl 19.00 första onsdagen i månaden. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021-13 94 94 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion Järntorgsgatan 3, 1989: 15/1, 8/3 och 12/4 kl 19. Upplysningar: tel 019-13 52 13.

AUKTIONER

SVENSKA

1989

Febr 27 AB Stockholms Auktionsverk

April 15-16 B. Ahlström Mynthandel AB

22 AB Stockholms Auktionsverk

UTLÄNDSKA

December

8-9 Düsseldorf, Ringberg

10 Nürnberg,

Gradl & Hinterland

14-16 Mannheim, KPM

19-20 Hamburg, Emporium

1989

Jan 22 Paris, Monnaie de Paris

Feb 22-24 München, Hirsch Nachf

Mars 13-15 Osnabrück, Künker

29-31 München, Partin Bank

April 3-4 München, Giessner

Münchhandlung

5-7 Frankfurt, Peus Nachf

19-21 Köln, Schulten & Co

26-28 Köln, Münz Zentrum

Maj 10-12 München, Hirsch Nachf

17-19 Essen, Schenk-Behrens

MYNT NYTT

Den Kongelige Mynt

på Kongsberg i Norge - som är underställt Norges Bank men fått behålla sitt traditionella namn - har också krav på sig att vara lönsamt. Man slutar därför nu med att tillverka egna myntämnen (något som det svenska Myntverket gjorde för snart 25 år sedan) och kommer att importera rondellerna från utlandet.

Man skall också bli mera kommersiell genom att aktivt sälja sets med samlarmynt - i proof - och medaljer ur sin produktion.

Bermuda

1 BDS (Bermuda-dollar) 1988, kopparnickel, Ø 38,6 mm, 28,28 g. Åtsidan Makloufs porträtt av Elisabeth II. Frånsidan: järnvägståg.

Luxemburg

50 francs 1987. nickel, Ø 22,7 mm, 7,0 g. Åtsidan: Porträtt av storhertigen av Luxemburg. Frånsidan: Krontal och valör.

Mauritius

As a-f

Rs a-f

a	1 c	1987	Cu platt.Stahl	1,9	17,8
b	5 c	1987	Cu platt.Stahl	3,0	20,0
c	20 c	1987	Cu platt.Stahl	2,9	19,0
d	1/2 MR	1987	Ni platt.Stahl	5,8	23,6
e	1 MR	1987	CuNi	7,5	26,6
f	5 MR	1987	CuNi	12,3	31,0

Åtsidan: Den första premiärministern dr Sewoosagur Ramgoolam. Frånsidan: Palmer, valör och årtal.

Nederländerna

5 gulden 1988, nickelbrons, Ø 23,5 mm, 9,3 g. Upplaga 50 milj.

MG

TOPPRISER!

Vår 6:e myntauktion, som gick av stapeln den 15 oktober, gav vid handen att priserna på Svenska mynt äntligen är på väg uppåt! Auktionen visar glädjande nog också att vi på västkusten får väl så bra priser som huvudstaden.

Vi tackar både inlämnare och köpare som gjort det möjligt att etablera traditionella myntauktioner i Göteborg!

Några resultat från auktion 6.

<u>Svenska mynt</u>		<u>Utrop</u>	<u>Klubb</u>
8 Mark "Blodsklipping" 1568	1+	(20.000)	38.000:-
2 Mark (Klipping) 1570	1/1+	(2.000)	5.000:-
1 Öre (Klipping) 1625 Spansk sköld	1+	(15.000)	22.000:-
1/4 Riksdaler 1645	1+	(5.000)	9.000:-
Plåtmynt: 1 Daler SM 1649 (Korr.)	(1+/01)	(15.000)	22.000:-
1 Mark 1658	1/1+	(6.500)	9.000:-
1/6 Öre 1716	01	(300)	800:-
Plåtmynt: 2 Daler SM 1720	1+/01	(5.000)	8.200:-
Plåtmynt: Semlan 1 Daler SM 1752	1+	(8.000)	13.000:-
1 Riksdaler 1827 "Troyska ass"	01/0	(15.000)	22.500:-

Vi välkomnar nu vackra och sällsynta mynt från hela världen till vårauktionen. Lämna in i god tid - vi har ett begränsat antal utrop! Sista inlämningsdag: 15 februari.

Ring oss angående inlämningsvillkor!

Antikören

Stureplatsen 1
S-411 39 Göteborg

☎ 031-183960

